

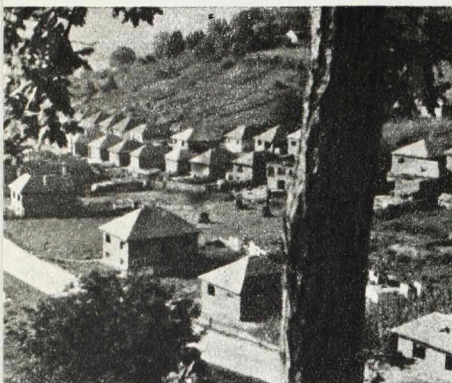
BCU Cluj / Central University Library Cluj

U.

ÉLET

4

1959. NOVEMBER 20.

A legutóbbi évek során jelentős fejlődésnek indult Medgyes városa. A rohamosan növekvő ipari munkásság részére állami kölcsönrel, a néptanács támogatásával új városrész épül a Medgyest övező domboldalak mellett. A kényelmes, tágas két- és háromszobás családi házak építése befejezés felé közeledik.

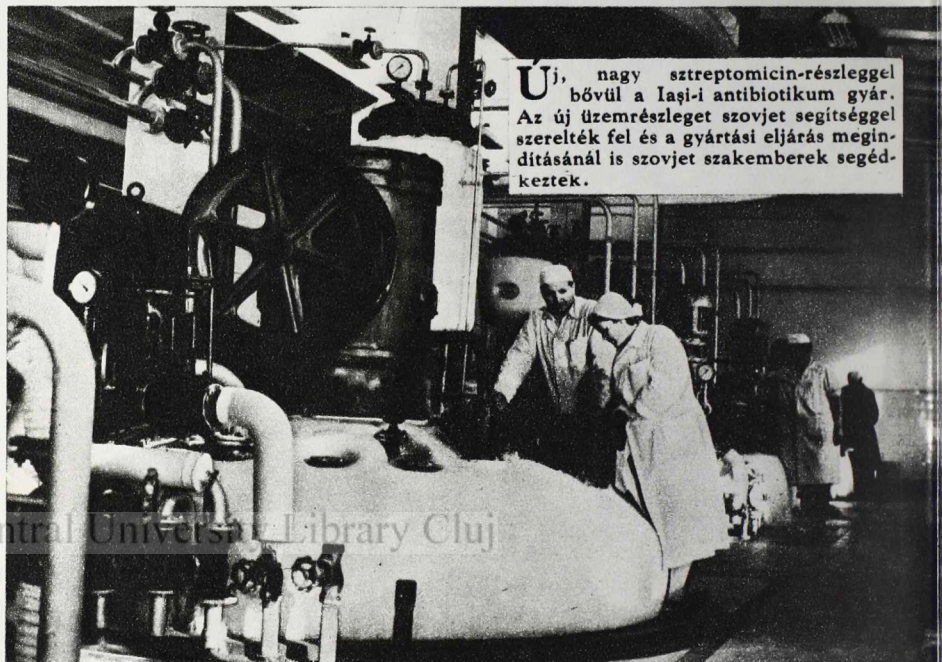
Erdélyi Lajos felvétele

Gyönyörű volt az ős országaszerte. Az idő kedvezett a hagyományos nagyvásároknak. Állami vállalataink mellett a mezőgazdaság szocialista szektorának egységei — amelyek immár az ország megművelhető területének 70 százalékát teszik ki — gazdagon képviselték magukat a nagyvásárokon. Bukarestben ilyen modern fényekbe öltözött az egykori « Moși », a főváros régi vásártere.

Nicolae Cristoreanu felvétele

Az utóbbi esztendőben kiépült Oltenița-i hajógyárban nemrég elkészült a Brăila nevű 700 tonnás érc-szállító motorshajó. Az új hajó vízrebocsátás előtt.

Új, nagy sztreptomycin-részleggel bővült a Iași-i antibiotikum gyár. Az új üzemrészelet szovjet segítséggel szerelték fel és a gyártási eljárás megindításánál is szovjet szakemberek segítettek.

A munka ritmusa
Marx József felvétele

ÖRÖMEINK ÚJ CSŐSZEKÉNT

Örömeink új csőszeként
minden neszre úgy figyelmeztet,
hogy ami szírom gyúlt,
az el ne vesszen.

A viaduktok sínei alatt
üzent a szépség vasak robajából,
azé az élet,
aki tenni bátor.

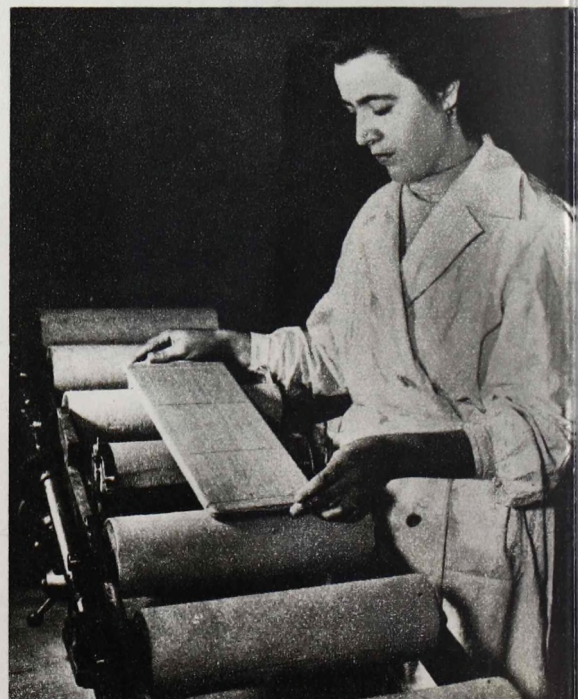
Állványok biztonságos váza
emeli fényre kedvemem,
s vallom: minket legyőzni
nem lehet.

Az ifjú munkásnyák mosolya
aranyozza e verset is, akárcsak
minden sarkát
újult hazámnak.

S őrt dillok, hol egy nép terméseként
dal közepette tornyosul az asztag,
számbaveszek dalt, kívét, örömet,
hogy egyet is el ne mulasszak.

MAJTÉNYI ERIK

Készül a rolan. A bukaresti textilipari kutató intézetben kikísérletezik az új hazai műanyag tulajdonságait. Maria Ivan megállapítja a rolan-fonalból készült anyag minőségét és ellenállóképességét. Az új műanyag sorozatgyártását rövidesen megkezdik Săvineștin.

Nézem a fenti képet. Új tömbház Bukarest főútjain. Előtte villamosok dübörögnek, és az ablakokon már függöny libben. Nem nagy újdonság: hozzátartozik a hétköznapi megszokott eseményeihez. Hiszen alig telik el nap, hogy az ország valamelyik városában vagy falvában ne avassanak új házat. Mégis, álljunk meg egy pillanatra... Nem is olyan rég, néhány hónapja csupán, itt ezen a helyen alacsony, földszintes ház restelkedett. Kirítt törpeségével, szürkességével. Valósággal árasztotta maga körül a múlt szegényes levegőjét. Ez a ház, ez a légkör tűnt el egycsapásra az építők keze nyomán. És helyébe emelték az új szép «fehér palotát», ahogy Bukarestben nevezik. Munkások, dolgozók laknak benne, sok száz ember kedves, meleg otthona.

Nézem a házat... Tökéletesen beilleszkedik a bulvár vonalába, hangulatába. A szürkesség helyett a villogó fehérséget hozta magával, a szegénység helyébe a gazdagságot. Kiegészíti, gyarapítja, gazdagítja, fényesebbé teszi az utcát, a várost, az embereket.

Ezer és ezer ilyen, és még ilyenek fényképe lehetne készíteni. Tíz és tízezer példát lehetne találni országszerte a tengerpart ékszerszép sorától, az újjászületett Ploeszti keresztül egészen Nagyváradig arra, hogy miként egészülnek ki, gyarapodnak az utcák, a városok, az emberek. Igen, a szocializmus építésének magávalragadó sodrása az élet minden területén egyszerre rombol (a múlt dohos emlékeit) és teremti. És ha a földbevéjt nyomortanyák helyében nem is születik mindig monumentális alkotás, mégis ezerszer különösködő. Már azért is, mert a dolgozó nép javát, szépülő életét szolgálja.

Ez nemcsak a házipítés szigorú határai között érvényes. Még olyan nehezen megfogható területen is, mint a szellem, a gondolkodásmód birodalma. Itt is sok sikerrel rakjuk egymás fölé a téglákat... És ha az új fal néha ingadozik is, a kemény, egyenes állvány jól tartja, nem hagyja ledőlteni.

Év vége közeledik, nincs messze a mérlegkészítés napja. «A fehér paloták», az imponáló házsorok mellé odakerülnek az élet más területén kivívott diadalok is. És örömmel állapíthatjuk meg, nem telt el hiába az esztendő: a párt szava, tanítása valósággá cementeződik.

(m. d.)

TIZENÖT ÉVE SZABAD AZ ALBÁN NÉP

Az Albán Népköztársaság népe november 29-én felszabadulásának 15. évfordulóját ünnepli. A Balkán-félsziget délnyugati részén fekvő egy és félmillió ország az Albán Munkapárt vezetésével jelentős sikereket ért el az iparfejlesztés és a mezőgazdaság színvonalának emelése terén. A múltban igen elmaradott ország egy és fél évtized alatt — a szocialista tábor tagjaként — nagy lépést tett előre a felemelkedés útján. Hazánk dolgozói, a proletár internacionalizmus szellemében, meleg szeretettel köszöntik a testvéri országot.

levegő. A szoba lakói kurzuson vannak, csak egyikük maradt itthon.

- Neve?
- Aurelia Oancea.
- Milyen szakos?
- Matematika, harmad év.
- Mi akar lenni?
- Tanárnő. Be akarom bizonyítani, hogy rosszindulatú férfielőítélet, miszerint a lányok gyengék számtanból.

— És hogy akarja bebizonyítani?

— Elsősorban a magam példájával. A fiúk előtt szeretnék végezni.

— Matematikus családból származik?

— Dehogyan is! Apám konstancai munkás. Anyám parasztasszony. Egyetlen ösömnek sem volt jussa a tanuláshoz. Csak nekem nyílt meg az aranykapu — mosolyog.

— Ösztöndíjas?

— Természetesen. Néptanácsi ösztöndíjat kapok. Három éve lakom ebben az otthonban. Kellemes hely. Nemrég még egy női szabóságot is nyitottak számunkra.

— Érdeklí a divat?

— Nem nagyon. Annál inkább a színház és a politika.

— Mi volt az utóbbi hetek legérdekesebb olvasmánya?

— Hruscsov elvtárs amerikai beszédei.

— Élete álma?

— Elektronikus számológép mellett követni az első hazai űrhajó útját.

Ej — ha! Merész álom! De nem elérhetetlen...

A GÓLYÁK KÖZÖTT

A „gólyák” közé keveredtünk. Egyikük sem töltötte be a huszadik évét. Két nevetős szem, úde arc. Kicsit zavarban van. Élete első interjúja.

— Olivia Cismaş vagyok, első éves biológus.

„Otthonról nagy reményekkel indítottak útnak...”

— Hová való?

— Aradi, most jöttem először Bukarestbe. — És rögtön hozzá is teszi: — Gyönyörű!

— Mi a legszebb?

— Minden! Az egyetem, az otthon, a parkok.

— ... A fiúk is?

— Most nem érdekelnek. Tanulni szeretnék. Sokat, jól. Otthonról nagy reményekkel indítottak útnak.

— Mivel foglalkozik az édesapja?

— Postás, levélkihordó.

— Testvére?

— Még négyen vagyunk. Én vagyok a legnagyobb. Példát kell mutatnom.

— Mi a vágya?

— Hát mi lehet a vágya egy elsőévesnek? Ötödéves lenni.

— És aztán?

— Egy biológiai intézetben dolgozni.

— A szakmán kívül mi érdekli még?

— A film és a sport. Kitűnő torna-termet rendeztek be számunkra. Most kezdek vívni. Azt mondják, ruganyossá teszi az embert és... fogyaszt.

— Fogyni akar? — és bizonyára nem tudja, miért képedtem el. Ugyanis eszembe jutott a múlt: a nyomorgó, mindig éhes, csonttá aszott diákok, akik — vívás nélkül — fogytak, csak fogytak... Milyen jó, hogy ez már történelem, vissza nem térő kellemetlen emlék!

Nem is faggatom tovább. Mindent elmondott. Nem csak magáról. A mai «gólyákról» is.

«Veterán vagyok...»

AZ ÖTÖDÉVES

Nyurga lányt szólítunk meg az otthon folyosóján magyarul, Róna Vera ötödéves vegyész-hallgatót.

— Mióta lakik itt?

— Ó, én veterán vagyok, ötödik éve járom ezeket a lépcsőket.

— Kivel lakik egy szobában?

— Adriana Croitoruval, egy pitești lánnyal és Doina Ciocoiuval.

— És megértik egymást?

— Hogy-hogy? — néz rám kérdően. — Hát persze, miért ne értenők meg egymást?

Minden diákonthon egy egész világ. Tele ezernyi jellemmel, eseménnyel, örömmel, a fiatalság álmaival, amelyek át és átszövik a nappalokat és éjszakákat.

... Járom — évkezdhet alkalmából — az ország legnagyobb leánvotthonát: a bukaresti C. I. Parhon egyetem 5. számú internátusát, 1500 diáklány lakhelyét, és pillanatfelvétellel igyekszem rögzíteni a sok-sok élményt.

FÉLEMELET KETTŐ

Orási tömbház, három utcára nyíló saroképület, amolyan monumentális modern palota, minden kényelemmel ellátva. A mai nemzedék számára: a világ legtermészetesebb dolga. A vendiákok szemében: hihetetlen álom.

A hosszú, világos folyosókon kóborlunk, bekopogunk az olvasótermekbe és megpihenünk a szobákban.

Félemelet kettő... Hat, színes ágyterítővel leterített ágy, éjjeliszekrények egy-egy virágvázával, asztal, székek, és a bulvárra nyíló teraszajtó tárva-nyitva. Beámlik a fény, a friss

«Be akarom bizonyítani, hogy rosszindulatú férfielőítélet, miszerint a lányok gyengék számtanból...»

AZ ORSZÁG
LEGNAGYOBB
LÁNYOTTHONÁBAN

A «22/b» jókedélyű lakói

— Szóval teljes a testvériség.
— Öt éve lakom itt, de soha semmilyen konfliktus nem támadt.
— Azért kérdeztem, mert a múltban «a kisebbségi» diáknak igen szomorú sorsa volt a diákotthonokban.
— ... ha egyáltalán bejutott valamelyik otthonba — egészített ki Vera. — Zsidó diákok fel sem vettek. Vagy ha véletlenül bejutott, a fasiszta huligánok verték ki, mint egyik temesvári rokonomat.
— Mi a vágya?
— Jó vegyész szeretnék lenni.
— És hol akar dolgozni?
— Gyárban.

— Nem akar tanárnő lenni?
— Jobban vonz a laboratórium. Minden nyáron gyakorlaton veszünk részt. Ezidén Marosújváron dolgoztunk. Nagyon érdekelt a termelés.
— Ezen kívül mi érdekli?
— A zene és a könyv. Kedvenc íróim Romain Rolland.
... Csivitelő lányereg rohog lefelé a lépcsőn. Valósággal elsodorják mellőlem Verát. A másik pillanatban karonfogva lépnek ki a kapun Adriana Croitoru, Doina Ciocoiu, Róna Vera és a többiek.
Ezt a karonfogást soha senki meg nem zavarhatja.

«Úgy jövök ide, mint haza...» Friedmann Miklós felvételei

NÉMET ÖSZTÖNDÍJAS

Külföldi ösztöndíjasok is laknak az otthonban, koreaiak, mongolok, albánok, bolgárok, németek...

Eva Maria Wenzel sudárnövésű, lenszőke német lány.

— Hogy került Romániába?
— Itt jártam egy kirándulás alkalmából. Nagyon megszerettem. Kértem, hogy idejöhessek tanulni — válaszol jó románsággal.

— Hány éve tanul minálunk?

— Negyedik éve. A külkereskedelmi karon vagyok.

— Szereti?

— Nagyon. Kitűnő tanári kar. Európai színvonalú egyetem.

— Miben specializálja magát?

— Elektrotechnikai cikkekben «szeretnék utazni» — mondja nevetve.

— Hogy szokta meg a nyelvet, az idegen környezetet?

— Egy percig sem éreztem idegennek magam. Rendkívül barátságos, vendégszerető ország.

— A nyelvvel nem voltak nehézségei?

— Eleinte igen. Az a szerencsém, hogy jó nyelvérzékem van. A németen kívül beszéllek oroszul, franciául és most románul.

— Milyennek találja ezt az otthonot?

— «Otthonnak» a szó legmélyebb értelmében. Kényelmes, szép. Úgy jövök ide, mint haza.

— Nagy dicséret. Mi az élete álma?

— Hogy béke legyen. Tartós, hosszú béke. Apámat a háború ölte meg. A házunkat a háború változtatta romokká. Drezda mellett lakunk... — szenvedélyesen beszél.

Jó volt hallani ezt a meleg békevallomást egy német lány szájából. Különös csengést és erőt kapott itt: 1500 leendő anya otthonában...

A magyar szakos Olga Macarovski

— Nem. Mindketten románok.
— És hogy választotta a magyar szakot?
— Szeretem. Gazdag nyelv, gyönyörű irodalom...
— Mi akar lenni?
— Tanárnő.
— Kedvenc szórakozása?
— Zene és ismét zene. Titkos álomom zenét tanulni.
— Sokat jár koncertre, operába?
— Minden szabadidőmben.
— Nagyon el van foglalva?

Orosz Gergely, az otthon kapusa, aki az 1500 lányra vigyáz. Nem könnyű foglalkozás!

HAT «NYELVTUDÓS»

És végül íme a 6. emelet 22/b-ben. Hat nyelvész. Smaranda Jelescu román nyelvet, Cornelia Dumitru a tatár nyelvet, Viorica Nedin szintén a tatár nyelvet tanulmányozza, hárman pedig: Apollonia Vlădescu. Konrád Júlia és Olga Makarovski magyar szakosak.

Apollonia Vlădescuval beszélgetünk.

— Hányadéves?
— Másod.
— És már ilyen jól beszél magyarul?

— Tudtam azelőtt is. Temesváriak vagyunk.

— Édesanyja nem magyar nemzetiségű?

— Elégé. A magyar nyelvű színjátékszövegeknek is tagja vagyok. Játsszom a Ludas Matyiban, voltunk körúton is vele.

— Hol?
— A Magyar Autonóm Tartományban. Alig hitték, hogy román diákok vagyunk.

Román lányok és fiúk magyarul tanulnak, nyelvtanárnak készülnek, magyar színpadon játszanak.

És ez ma már olyan természetes, hogy Apollonia és társai semmi rendkívülit sem találnak benne.

Nekik van igazuk.

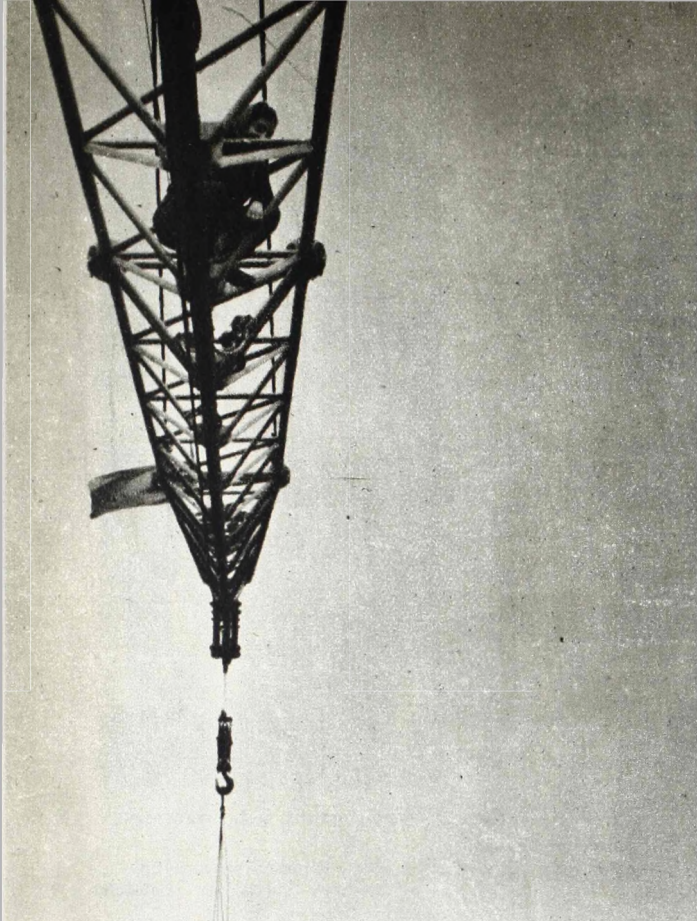
★

Diákélet anno 1959. Be jó lenne ismét diáknak lenni!

DÁNOS MIKLÓS

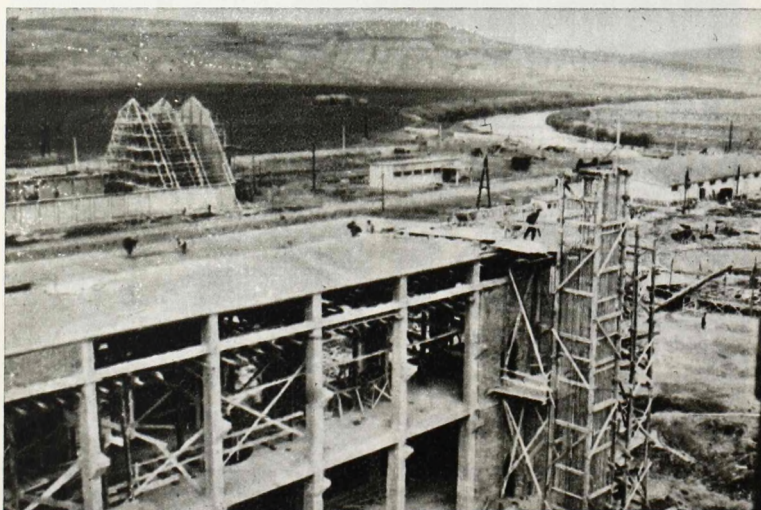
EGY LÁNY

A TORONYDARUBAN

«Nem muszájból jöttem fel. Kíváncsi voltam, milyen a világ ilyen magasból...»

A szerző fényképei

Ludas új arca

Szédtő magasságban, a toronydaru vízszintes karjának bordázata között pillantottam meg Maria Capátá-t. Elfűlt a lélegzetem, míg a függőleges vaslépcsőn végre feljutottam tíz emeletnyi magasságba, az irányító fülkébe. Az izgalom, a magasság okozta szorongás sugallja az első kérdést:

— Nem félt, amikor először kellett felmáshozna ide?

— Nem muszájból jöttem fel. Kíváncsi voltam, milyen a világ ilyen magasból. Napszámoféle voltam, s akkor ajánlották, álljak be a toronydaruhoz kisegítőnek. A jövő hónapban szakvizsgázom, s ha majd önállóan dolgozhatom a darun, 1.200—1.300 lej lesz a fizetésem.

— Mióta dolgoznak?

— Kétezen kezdtük májusban.

— Ludas, úgy látszik, élen jár az építkezésben. Emlékszem, a felszabadulás előtt kicsiny vasútállomás meg egy apró élesztőgyár volt itt. S most a GTÁ, a kenderáztató után... a cukorgyár!

Maria Capátá Gerendkeresztúrról származik. Szülei mezőgazdasági társulásban dolgoznak. Négy elemi végzett — Gerendkeresztúron ennél többre nehezen vihette volna. Arra gondol, hogy jövőre beiratkozik az esti liceumba. Tanulni szeretne. Sorsa új munkásosztályunk sorsa. Mélyen alattunk emberek százai sűrögnek, építik a hatalmas gyárat. Mellettem olajos, kissé gyűrött kezeslábasban egy fiatal, 19 éves lány, aki földműves környezetből jött azért, mert «magasból akarta látni a világot...»

ERDÉLYI LAJOS

Endrődi séta

(A Magyar Népköztársaságba kiküldött munkatársunktól)

Az őszi aranyában sugárzó magyar fővárosban: Budapesten találkoztam első ízben a Körös-parti nagyközséggel, Endrőddel. Így aztán, amikor leruccantam Endrődre, már úgy ismertem, mintha nem először járnék széles utcáin, nagyablakos házal előtt és történelmi híru piacterén. Mondtam is ezt öreg Smiri István bácsinak — aki szíves volt kalauzolni —, minduntalan közbeszólva magyarázatába: «Tudom, ismerem, hallottam róla, Smiri elvtárs...» Egy kicsit csodálkozott, de nem hagyta magát zavartatni. Ízes, színes beszédével elevenítette fel e nagyközség drámai történetét.

Volt miről beszélnie, a község legrégibb kommunistájának!

Hiszen éppen történelmi eseményekben gazdag múltjára és a közeljövőben megvalósulásra kerülő nagyméretű terveiért választották ki Endrődöt a Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár rendezői, mint «tipikus» községet és mutatták be, színpompázó ötletességgel a milliós látogatók seregének.

A főépület legelőkelőbb helyén, falnyi nagyságot foglalt el a vonzó fénymegoldásokkal megszerkesztett dioráma, amely igen szemléltetően mutatta be egy sokat szenvedett község múltját, jelenét és rohamos városává válását.

— Már a század elejétől agrárforradalmi fészékként tartották számon az urak a Körös mellé húzódó elszánt és konok községet — meséli az öreg harcos. — Sok volt a földtelen szegény, az elkeseredett, munkát kereső kubikos. Igaz, Harucker báró kegyéből jutott olykor szűk kenyér, de korántsem ingyen: hét nemzedék vérével, verejtékével fizettek érte az endrődiek.

— A harmincas évek gazdasági válsága izította a szenvedélyek parázsát — meséli Smiri elvtárs. — Mi, a párt tagjai, igyekeztünk tudatosítani az emberekben a harc lényegét. Sokan álltak mellénk. Megrettentek az urak és 1935. március 20-án a község háza előtt eldőrdült a csendőrök gyilkos sortúze.

Láttam — a kiállításon — a másnap megjelent demokratikus lapok első oldalát. «Munkát, kenyeret követeltek — megölték őket» — írja az egyik budapesti lap kiküldött tudósítója.

— Valóban így történt — erősíti meg Smiri bácsi. — Békésen vonultunk ki. Éhesen és fegyver nélkül. Hét halott és 14 súlyos sebesült maradt a csendőrlovak taposta térségén.

A véres esemény az ingadozókat is meggyőzte a párt, a kommunisták igazáról: az urakkal, grófokkal, gyárosokkal nem lehet megegyezni, el kell tiporni hatalmukat!

Gazdag volt az őszi

Wormser Antal felvétele

És a Viharsarok e sok vihart megért községe soha többé nem felejtette el a nagy történelmi leckét.

Amint az endrődi nép álma teljesült s a föld gazdájává vált, az országban az elsők között kezdte eltüntetni a mezsgyéket: 17 család negyven holdon társult. Ez volt az indulás. Ma már: szocialista község!

— Pártmunkánk ez a legnagyobb eredménye — mondja nem kis büszkeséggel az öreg. — A Béke, a Búzakalász, a Dózsa, a Hunyadi, az Új Barázda, a Kossuth, az Ady és a többi szocialista egységek kommunistái a kongresszusi versenyben akarják bebizonyítani országnak-világnak, hogy Endrőd minden téren elől jár — jegyzi meg idősebb Smiri István, aki közel három évtizede a párt harcosa. Az élet megcibálta, a horthysta pribékek félig agyonverték, aztán nehéz börtönrre ítélték. Ő volt a felszabadult Endrőd első párttitkára. Most hivatalosan nyugdíjas (hetven felé jár az öreg), de nincs olyan munka, amiből alaposan ki ne venné a részét.

Járjuk a község utcáit. Amott lesz az új lakótelep... Nem messze magasodik az új víztorony. Nagy gond volt minálunk a víz — magyarázza —, összesen tíz kútja volt a falunak. — Látja, amott megkezdtek a központi orvosi szakrendelő építését... A Holt-Körös szigetén emeletes Művelődési Ház magasodik majd, 500 férőhelyes színházzal. Ott lesz a szélesvásznú mozi is. Tizennégy tantermes iskolát kap a község. Halászcárdát is építenek a Körös partjára. Strandot és gyógyfürdőt létesítenek.

A község háza elé érünk. Megállítanak az emlékek.

Hosszú pillanatokig hallgatunk: itt dőrdült el a sortűz. Itt fulladtak vérbe az endrődiek utolsó illuziói.

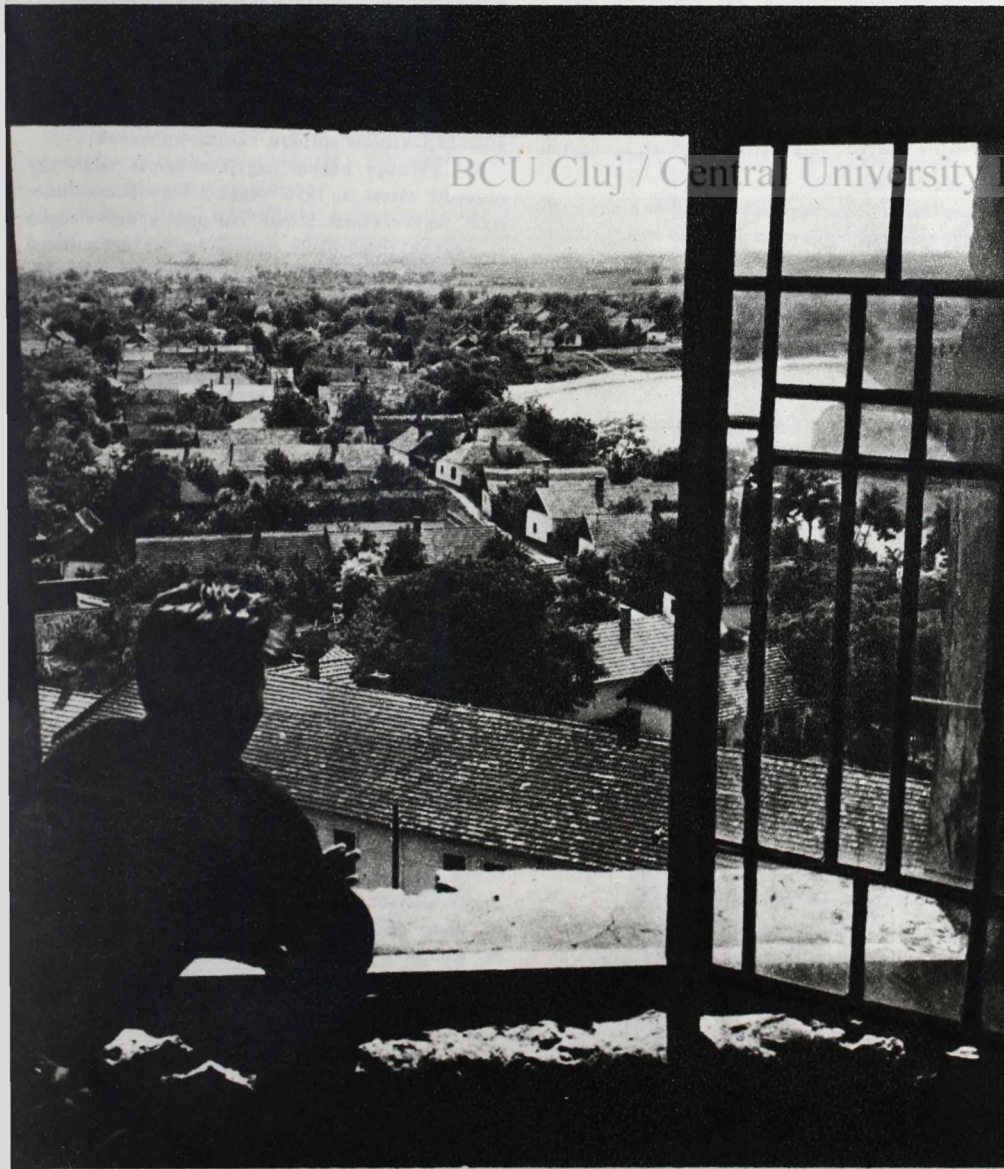
— Amonnan támadtak ránk... — mondja halkan. — Nem kímélték az asszonyokat sem... Márványtáblát állított az emlékezés az endrődi téren.

— Újjárendezünk itt mindent — az épületekre célozva —, új tanácsházat kapunk és nem messze innen lesz majd a párt kibővített székháza — magyarázza. — Kinőtűnk a régit. Sokan vagyunk. Késő délutánig voltam Endrőd vendége.

Jónéhány hét eltelt azóta.

És én úgy érzem, hogy most, amikor a testvérország kommunistái és pártvezette dolgozói az MSZMP 7. kongresszusára készülnek, papírra kellett vetnem az endrődi séta emlékét. Hiszen a megtett útról, a kivívott győzelmekről lesz szó a nagy tanácskozáson. És noha a jelentésbe bizonyára nem kerülnek bele névszerint sem Endrőd, sem eredményei, mégis benne lesz az, ami Endrődöt, a falut és várost, a magyar dolgozó népet felemelte: a lenini párt, a kommunisták bölcs politikája, ereje, kitartása. Benne lesz a szocializmus világot átfogó és lelkesítő eszméinek diadala.

D. M.

Mind több és több az új cseréptető

Fehérvári Ferenc felvétele

A KRUPP-BIRODALOM III.

A «Hitler-alap» és a «Krupp-törvény»

Hitler hatalomra jutott. Krupp nyíltan újból fegyvereket gyárt. (Különböző néhány üzemében titokban már 1926. óta gyártottak fegyvert.)

Két hónappal később megalapítja az úgynevezett «Adolf Hitler Német Takarékos Alapot» és mint listavezető, 6 millió márkát jegyez. Több ízben, 1936-ban, 1937-ben, 1940-ben Hitler nyilvánosan meglátogatja az esseni üzemeket.

Az inváziók és a háború révén Gustav Krupp ráteszi kezét a cseh vállalatokra, valamint a francia, belga, holland, jugoszláv, görög iparra. Az üzemi gépek mellé emberre van szükség. 1943-ban 250.000 munkás dolgozik Kruppnak; ebből 18.000 hadifogoly, 5.000 deportált és 73.000 Todt-kényszermunkás.

Gustav Krupp vállalkozását a «hatalom és dicsőség» csúcsára emeli. De egészsége gyöngyölni kezd (a kábítószeres és a kicsapongó életmód aláástak szervezete), december 10-én átadja helyét fiának, Alfrednak. Tíz napra rá a német Hivatalos Lap megállapította, hogy «A Krupp-vállalat családi vállalat 132 év óta és megérdemli a legnagyobb elismerést a német haderő növeléséért kifejtett roppant buzgalmaért.» Következésképpen a pénzügyminiszter és a pecsétört megbízták a vállalat mellékjövedelmének biztosításával, valamint a birtok-átruházási illeték jogkedvezményének megállapításával. Világosan kifejezve ez azt jelenti, hogy amikor Németországot a nyomor fenyegette, a Krupp-vállalatot felmentették a szabályszerű adófizetés alól.

Ez a rendelkezés, melyet Németországban «Lex Krupp» néven ismernek, mai napig is érvényben van. Tekintettel arra, hogy a háború utáni években nem veték figyelembe ezt a rendelkezést, 1952. március 12-én Alfred Krupp kérésére mint jogtalanul beszedett adót visszafizettek neki 650 millió márkát.

Egy büszke ember a hallban

A folytatás ismeretes.

1945. április elején Clarence M. Sagmoen ezredes, a marylandi 79-es gyalogezred parancsnoka behatolt az esseni Hügen-villa hatalmas halljába. Németország tűzben és vérben forgott, de a villa érintetlenül maradt. «Szólok az uraságnak» — mondta az inas. Az ezredes fiatal, sovány emberrel kerül szembe, aki szándékosan fején hagyja a kalapot: «Hogy hívják?» — szól a katonához. — «Ezután élénk vita kezdődött» — meséli Sagmoen parancsnok — majd galléron ragadtam, belöktem egy jecpbe, miközben hátulról alaposan belerúgtam.»

Néhány hét múlva a villát elekvirálták. Az év végefelé, november 12-én Jackson amerikai ezredes emlékiratában megállapítja: «Négy nemzeteken keresztül a Krupp-család birtokolta és igazgatta azt a nagy fegyver- és municióvállalatot, mely a német fegyverkezés fő forrása volt. Több mint 130 éve ez a családi fészék jelképe, és élve-

zője annak a végzetes hatalomnak, mely Európa békéjét veszélyeztette.»

Gustav Kruppot a náci vezérekkel együtt háborús bűnösnek el kellett ítélni. Mint nagy beteget kihúzták a listáról és talán roppant nemzetközi összeköttetései révén (amerikai származású volt) könnyítettek ügyén. Még Németország leverése előtt elmenekült Berta feleségével Ausztriába, Blühnbach-i kastélyába, egy 45 szobás, fényűzően berendezett palotába, mely 1916. óta volt a Kruppok tulajdonában, körülölelve tízezer hektáros birtokkal, erdőkkel és havasokkal.

Gustav Krupp teljesen összeomlott, de a felesége ugyanolyan pökhendi maradt. A gyászos szerep, melyet családja egy évszázada játszott a világtörténelemben, csöppet sem zavarta: «Németek voltunk, és úgy teljesítettük hazafias kötelességünket, ahogy kellett» — mondta. A fiával kapcsolatosan, akit bíróság elé állítottak, kijelentette: «A fiam elleni per propaganda célokat szolgál. Ennélfogva nagyon nehezen védekezhetek». Ugyanakkor felháborodott, amiért Schacht bankár ellen pert indítottak: «Csodálatos szakember; gyakran ebédelt nálunk és likőrözés közben kiváló tanácsokat adott férjemnek. Nagy szolgálatakat tehet.»

Remek jóslat. Schacht régóta szabad és a Krupp-cég vagyona újból egy ember kezében van.

Minden Kruppé

A «Friedrich Krupp Cég» megszámlálhatatlan függelékeivel, megalapítása óta, csaknem egyedülállóan a tőkés rendszer folyamán, mindvégig családi vállalat maradt, minden a Krupp családé és senki másé. Egyetlen Krupp részvényt sem lehetett sohasem megvenni a tőzsdén, midőn a céget az adózás miatt lassacskán részvénytársasággá alakították. Kruppéknál mindent a «családi szellem» igazgat. A Krupp vállalat a kizsákmányolás legmodernebb módszereit alkalmazva, végül is a feudalizmus egyik maradványa.

És bármennyire is paradoxonnak tűnik, de éppen ebben a tulajdonságában rejlik hatalma. A Kruppoknak sohasem kellett félniük attól, hogy egy csoport részvényes beleavatkozhatik ügyeik intézésébe.

Alfred Krupp 1956-ban kijelentette: «A Krupp-cég nem készít többé fegyvert!» Majd rögtön hozzáfűzte: «Csak ha kényszerítik».

1956. márciusában ugyancsak Beitz találkozott az amerikai külügy államtitkárával, Robert Murphy-vel és azt a megdöbbentő javaslatot tette: szervezzenek egy bank és iparvállalati szövetséget, azzal a céllal, hogy a kevésbé fejlett államokat iparosítsák. Ezt az Alfred Krupp által kidolgozott tervet igényesen a «négy és feles pont»-nak nevezték el, a Truman-doktrína negyedik pontjának kiegészítéseként. Ez a terv gondoskodik a jelenlegi amerikai segély pótlásáról (melyet külön-külön a kevésbé fejlett államok kormányaihoz

eljuttatni) olyan módon, hogy az amerikai segélyt ezúttal egyenesen a megalakítandó új ipari és építkezési vállalatnak folyósítsák, melynek feladata a kevésbé fejlett államok iparosítása.

A terv ravaszsága nyilvánvaló: mindenütt felbukkanának a Krupp-cég többé-kevésbé álcázott fiókjai és bezsebelnék az amerikai pénzeket.

Sohasem szabad egy kártyára feltenni mindent

Alfred Krupp azonban nem biztos abban, hogy az amerikaiak «beugranak». 1956. áprilisában, miután Beitz meglátogatta Murphy-t, az «Oslo Tagbladet» bonni tudósítója szenzációs hírt közölhetett lapjában: A nemzetközi pénzügyek három óriása: Alfred Krupp, Arisztotelész Onasszisz, az ismert görög hajófelszerelő és Axel Wenner-Gren svéd iparmágus készek aláírni egy szerződést, amelynek értelmében egy óriási trösztöt létesítenek azzal a céllal, hogy Délkelet-Ázsia országainak atomenergiáját kiaknázzák és több államban azonos sínparú vasutat építsenek.

«A pénzügy három nagyja» hamar talált egy negyedik társat is, 1956. végén a Blaw-Knox amerikai fegyverkezési tröszt belépett a szövetségbe és négyük forgótőkéje túlhaladja az egymillió dollárt. A tröszt első terve végrehajtási lehetőségre talált: a nemrég Spanyolországban felfedezett urániumtelepeket német szakértők kezdték kiaknázni. Ha tehát a «négy és feles pont» nem sikerül, Krupp társaival még mindig tud más üzletet is felhajtani.

A Ruhrvidék teljhatalmú ura

Pillanatnyilag nincs miért panaszkodnia: ugyanis a Szövetségesek 1947-ben arra kényszerítették, hogy a szén és acél bányászását és feldolgozását teljesen válassza el egymástól, hogy az összes tulajdonát képező bányáit adja el, nemrég azonban mindezen kötelezettségek alól felmentették. A «Rheinhausen» csoport, a Ruhrvidék legnagyobb bányavállalata többé nem eladó: egy németekből és szövetségesekből álló bizottság — melynek tagjai: egy amerikai, egy angol és egy francia bíró — úgy döntött, hogy ezt az eladást többé nem nógatják. Krupp pedig újból a Ruhrvidék teljhatalmú ura. Még ígéretét is beválthatja és nem gyárt többé fegyvereket: svédországi és amerikai társai majd vállalkoznak erre, ő csak haszonélvezője lesz az eszeveszett fegyverkezésnek. Alfred Krupp a jövővel törődik és inkább az atomenergia érdekli. A Kruppok a szél irányát mindig már akkor tudták, amikor a szél még el sem kezdett fújni. De lehetséges, hogy ezúttal mégis rosszul számítanak. A széljárás ma már világszerte a béke erőinek kedvez.

(A Regards-ból)

A HOLD FELTÁRJA TITKAIT

Az eget ostromló ember alig két évvel ezelőtt még elképzelhetetlen sikereinek vagyunk szemtanúi. Elérkeztünk az űrhajózás korszakába s talán csak néhány év kérdése, hogy az első ember kikössön a Holdban, a Földhöz legközelebb fekvő égi testen... S azután? A szárnyaló emberi fantázia már a Marsról, a Vénuszról beszél. A tudomány és a technika szétfeszítette a földi lét korlátait, s feltárta a világegyetem kapuit. Nem vagyunk többé « szigetlakók » a világűr óceánjában, űrhajóink már ott száguldanak a csillagközi térben s készítenek az új Kolumbuszok útját...

Hogy kezdődött? 1957. október 4-ét mutatott a naptár, amikor világgá röptült a hír az első szputnyik felbocsátásáról. A szovjet mesterséges hold ámulatba ejtette az emberiséget s tanúbizonyságot szolgáltatott a szovjet tudomány és technika abszolút elsőségéről. Az emberek milliói köszöntették nagy elismeréssel a szovjet tudomány csodálatos teljesítményét.

Az első szovjet mesterséges hold, a Szputnyik I. 83,6 kg-ot nyomott s 950 kilométer magasba jutott. Kijutott a Föld vonzóerejéből és 92 napig keringett a Hold körül. S alig egy hónappal később, 1957. november 3-án felröppent 1700 kilométer magasságba a második műhold, a Szputnyik II. Ez már 508,3 kilós volt és 1700 kilométer magasságot ért el. 1958. május 15-én a 968 kilós harmadik szovjet műhold is megjelent az égen. A Szovjetunió ezzel olyan fölényre tett szert az űrkutatás terén, amelyet vetélytársa, az Egyesült Államok is kénytelen elismerni. S a szovjet tudomány továbbra is tartja óriási előnyét a két nagyhatalom tudományos versengésében...

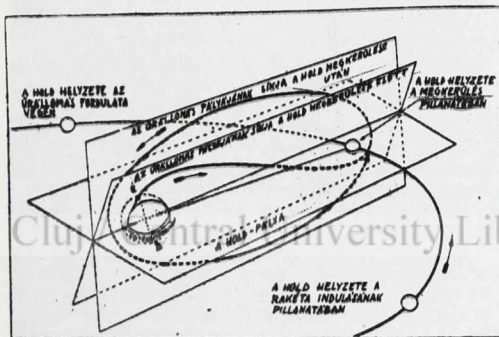
1959. január 2-án kilőtték a Szovjetunióban az első űrrakétát, amely a naprendszer mesterséges bolygóiként ma is ott kering a világűrben, s elméleti szempontból keringeni fog az idők végtelenségéig. Ez az űrrakéta már 1511 kilót nyomott.

1959. szeptember 14. újabb jelentős dátum az űrkutatás történetében. Ezen a napon jött létre az első kapcsolat a Föld és a Hold között. A szovjet

holdrakéta pontosan célba talált s becsapódási helyét a csillagászati obszervatóriumok világszerte megfigyelték. A sarló-kalapácsos szovjet címer jelképesen tanúsítja, hogy a szovjet emberek alkotóerejéhez fűződik a korszakos jelentőségű teljesítmény. Kétségbevonhatatlanul bebizonyosodott, hogy a szovjet tudománynak módjában áll az űrrakétát idegen égi testre irányítani.

Végül a harmadik szovjet űrrakéta már önműködő bolygóközi állomást vitt magával a Hold körüli röppályájára. Ennek az űrrakétának is meg volt a maga legfőbb tudományos rendeltetése: lefényképezni a Hold túlsó oldalát és továbbítani ezt a felvételt a Földre. Ma már tudjuk, hogy e nagy tudományos feladat kitűnően sikerült. Elkészült a hold-fénykép és az ember meglátta, milyen a Hold másik féltékeje...

Mi lesz a következő lépés a Holdra készülődő ember útján? Erre csak a tudósok tudnának felelni, akik gondosan latolgatják a további teendőket és szívós kitartással és körültekintéssel törekednek a nagy cél felé. Tény az, hogy már megkezdődött a jövődi űrhajósok felkészítése a nagy útra...

A Hold láthatatlan oldalán levő terepalakulatok elhelyezése, amint azt az önműködő bolygóközi állomásról készített fényképfelvételek feldolgozása nyomán megállapították: 1. A kráter alakú Moszkva-tenger, mintegy 300 kilométer átmérővel; 2. Az Űrhajósok öble a Moszkvai tengerben; 3. A Dél tengerének folytatása a Hold láthatatlan oldalán; 4. A Ciolkovszkij gyűrűshegy központi kúppal; 5. A Lomonoszov gyűrűshegy központi kúppal; 6. A Joliot-Curie gyűrűshegy; 7. A Szovjet Hegyek lánc; 8. Az Álmos tenger. A Holdat övező vastag fekete vonal a Holdgyenlítő; a pontozott vonal a Hold látható és láthatatlan oldalának elhatárolása. Az egyes terepalakulatokat körülvevő vonalak az előzetes feldolgozás nyomán pontosan megállapított terepalakulatokat jelzik. Az egyes tereptárgyak körül látható szaggatott vonalak olyan tereptárgyakat jeleznek, amelyeknek formáját még tisztázni kell. A felvett fényképek feldolgozása alapján további részletek is megállapításra kerülnek. A római számmal jelölt terepalakulatok a Hold látható oldalán vannak. Ezek: I. A Humboldt-tenger; II. A Válságok tenger; III. Regionális tenger; IV. A Hullámok tenger; V. A Smith-tenger; VI. A Termékenységi tenger; VII. A Dél tenger.

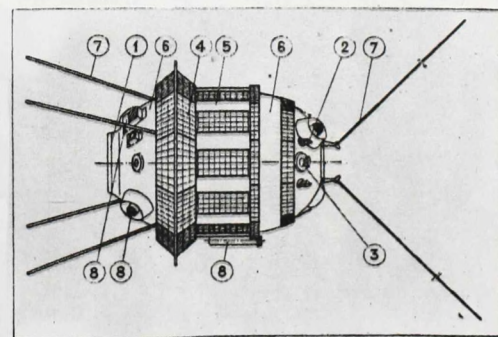
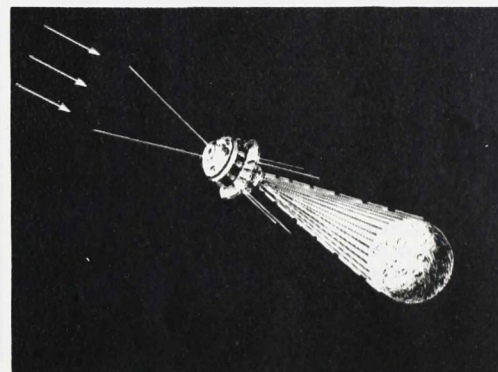
A Kosmosz meghódítása így válik a szemünk előtt érzékelhető valósággá. S nem véletlen, hogy a Szovjetunió, a szocializmus nagy országa nyitotta meg az új korszakot, amely a csillagokig emeli fel a földi sártekeről a természet erőivel örök idők óta viaskodó embert. Nem véletlen, hogy a szovjet tudomány és technika az élre került a nemes versengésben, és egyre újabb sikerekkel kápráztatja el az emberiséget.

A szovjet űrkutatás fölényéről hadd idézzük von Braun, az ismert amerikai rakéteaszkertő szavait: « Három évre volna szükségünk, hogy behozzuk lemaradásunkat, ha az oroszok megállnának. De semmi jel sem mutat arra, hogy az oroszok megpihennének babáiraik. Amikor az amerikai űrhajósok belépnek majd a világűrbe, szovjet emberekkel találkoznak... »

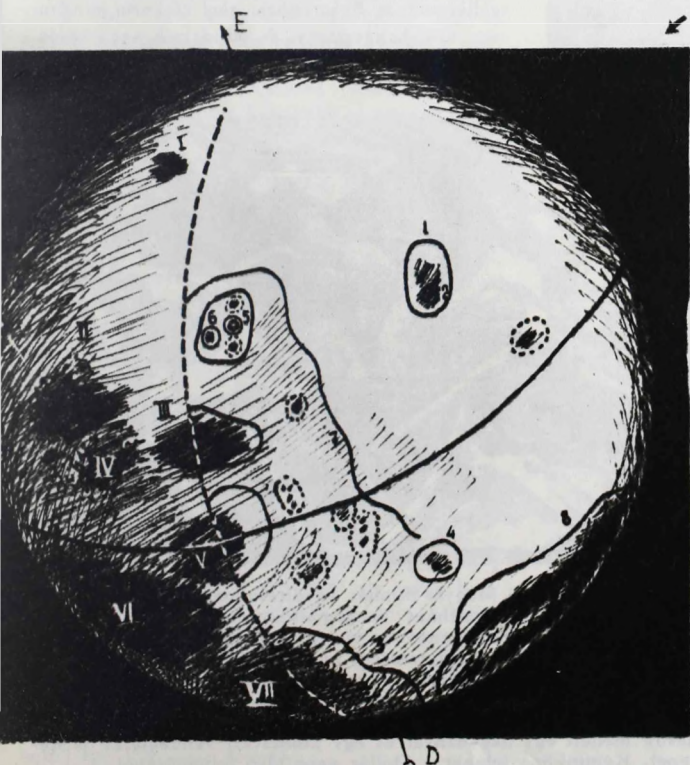
K.

← Az űrállomás pályája a Hold helyzetéhez viszonyítva

Az önműködő bolygóközi állomás helyzete a Hold-fénykép elkészítésének pillanatában. A szovjet tudósok úgy állították be a készüléket, hogy a Hold láthatatlan túlsó féltékeje abban a pillanatban kerüljön a fényképezőgép lencséje elé, amikor a Nap sugarai teljesen megvilágítják.

↑ Az önműködő bolygóközi állomás szerkezetének vázlatos rajza: 1. a fényképezőgépek ablaknyílásai; 2. a tájoló berendezés hajtó motorja; 3. a pontos beállást biztosító napmonitor; 4. napelemek; 5. a hőszabályozó berendezés redőnyei; 6. a hőszabályozó ablaka; 7. antennák; 8. tudományos mérőműszerek.

A Román-Szovjet Barátság Hónapja során ismét vendégeink között üdvözölhetjük a kitűnő Moszszovjet együttest és közöltük Vera P. Mareckáját, a Satri-i tanítónő, Az anya, a Képviselő című filmek főszereplőjét és sok-sok színpadi szerep felejtethetetlen alakját.

Nagyon örülök, hogy ismét felléphettem Bukarestben, ahova kellemes emlékeim fűződnek — mondotta. — Nem felejtettem el lelkes közönségét. Örvendek, hogy itt is eljátszhattam legújabb szerepemet Virta Végtelen látóhatár című színművében.

— Milyen új színpadi és filmszerepre készül?

— Már megkezdtek Szofronov Ezer rubelt egy mosolyért című vígjátékának próbáit. Egy orvosnőt játszom ebben a darabban. Az új filmszerepről pedig éppen elutazásom előtt tárgyaltam Mark Donszkojjal.

A vietnami népi táncgyűttest vendégül látta Bukarest és hazánk több városa. A kitűnő művészegyüttes országsszerte nagy sikert aratott.

Friedmann Miklós felvétele

MEGTALÁLTÁK DERKOVITS GYULA DÓZSA-SOROZATÁNAK TIZENKETTEDIK METSZETÉT

Megtalálták Derkovits Gyula, a proletár harag és gyűlölet, a forradalmi elszántság és komoly férfilíra művészenek egyik elvesztettnek számított alkotását: a Dózsa-sorozat 12-ik metszetét. Tizenegyet ismertünk eddig a Dózsa-metszetekből, bár a szakértők tudták, hogy a sorozat 12 darabból áll. De az ismert 11 metszet is híven teljesítette művészi hivatását. Derkovits az 1930-as évek kapitalista válsága idején ezzel a sorozattal járult hozzá a munkásosztály nemzetközi harcához, hogy Dózsa példájával biztasson és figyelmeztessen a szabadsághoz való jogok hagyományaira.

Az egykori asztaloslegény kezében féltelmes harci szerszámmá válik a fametsző véső. A sorozat minden lapja, a grafika fekete-fehér nyelven, tömör mondatokban, a vonalak és foltok dübörgő ritmusával idézi fel a történelmet, hogy a Horthy-fasizmus, a bankárok és feudális főurak uralma ellen igazzon. A sorozat mély drámaisága — a Dózsa-felkelés szomorú leveretéseinek ismerete ellenére — Derkovits művészi víziójában a nép hatalmas erejét és végső győzelmeinek biztos tudatát szuggálja.

Derkovits művészetének bizonyos vonásai beletartoznak ugyan az expresszionizmus stíluskörébe, de ma is maradéktalan élelenséggel hat benne, hogy érzés- és gondolatvilága megegyezett a forradalmi munkásmozgalom törekvéseivel.

A sorozat utolsó, 12-ik metszete, a halomra gyilkolt felkelők képe, az elesett anyával, aki gyermekét — a tovább élő bosszút — magához öleli, új, értékes kincsével gyarapította a proletár művészet örökségét.

— y. - n.

BESZÉLGETÉS VANO MURADELIVEL

A Román-Szovjet Barátság Hónapjának vendégei között az egyik legérdekesebb személyiség volt Vano Muradeli szovjet zeneszerző, aki Jurij Miljutinnal együtt a Zeneszerzők Szövetségének vendégeként tartózkodott hazánkban. Az egyik hangverseny után elbeszélgethettünk a neves zeneszerzővel. Először is azíránt érdeklődtünk, hogy min dolgozik.

— Nemrégiben fejeztem be a Nagy Barátság című operám átdolgozását — mondja Vano Muradeli. — Az opera az 1937-es bemutató után nagy vitát keltett és erős bírálatban részesült.

A mű valóban javításra szorult, azonban erre csak most került sor. A Nagy Barátság új formájának betanulása már előrehaladott stádiumban van. Bemutatója a rádióban lesz.

— Jelenleg második operámat írom — folytatta a mester. — Új operám 1917. október nagy napjainak kíván emléket állítani. A szövegkönyvet Vlagyimir Lugovszkoj írta. A mű felével már elkészültem és remélem, tavasszal befejezem.

— Élénken foglalkoztat harmadik szimfóniám megírása. Az alapgondolatot már papírra vettem. A mű címe: Szimfonia Cosmica. Már a címéből is kiderül, hogy miről van szó: a világűr-repülésről... amelyben bizonyosan a Szovjetunió lesz az első.

— Kérjük, beszéljen bukaresti benyomásairól.

— Különösen örülök annak, hogy bepillantást nyerhettem a román főváros zenei életébe. Sok szép hangversenyt, számos román művet hallottam. A román zeneszerzők munkája számomra eddig sem volt idegen. Nem beszélék itt most Enescu-ról, akit nagy lángelmének tartok. (Ezt ki is fejtettem egy hosszabb cikkemben a Pravdában.) Örülök, hogy találkozhattam Ion Dumitrescuval, Paul Constantinescuval, Alfred Mendelsohnnal, a fiatalok közül Anatol Vieruval, Dumitru Bugici-val, Oláh Tiborral. Nagyon érdekel a román zeneszerzők élénk tevékenysége. Örülök, hogy pezsgő zenei élettel találkoztam itt Bukarestben, ahol csaknem minden nap van hangverseny, és mindegyik nagy közönséget vonz.

(P. L.)

A szatmári Állami Magyar Színház együttese már a múlt színiévadban is rendezett néhány vendégjátékot az Unió vagongyár klubjának színháztermében. A meleg fogadtatáson felbuzdulva, ebben a színiévadban rendszeresen, hetenként kétszer tartanak színielőadásokat a vagongyárban. A szatmári két bérletes előadás után a nagykárolyi közönségnek mutatták be Gábor Andor vígjátékát, a Dollár papát. A színház novemberi műsortervében a szatmári előadások mellett egy nagybányai és egy kolozsvári vendégjáték is szerepel. Képünkön: jelenet a Dollár papa első felvonásából.

R

eggel még dér borította a lehullott leveleket, hamvasfehér fagyos takaró; aztán feljött a nap, a dér harmattá szelídült és lassan elpárolgott. Most meleg és száraz volt az erdő; de a szél, amely utánunk hozta Dédabisztráról a mozdonyok fűtőjét, hidegen suhogott a csupasz, fénycsíkos fák között, olykor sárga leveleket libegtetve a völgyek néma mélységeiben. A vadőr, zöld egyenruhájában, tovább ballagott. Rámszakadt a csend, körülfogott, hogy moccanni sem mertem; úgy álltam ott, hátamat egy fának vetve, az ősz csodáitól porba sújtottan, mintha sohasem láttam volna ezeket a rejtelmes párákat a szemhatáron, a völgyek fátyolos ólét, a fenyő közé tévedt nyírfák kénsárga lombját, mintha sohasem hallottam volna az avarra ereszkedő száraz falevél finom zizezését. Úgy álltam ott, bódultan, nem tudva, valóság-e mindez, vagy csak szép őszi álom – még akkor is, amikor a vadkan megjelent. A hajtók rég felverhették nyugvóhelyéről; el-felfutad, erős zihálással csörtetett a fák között, feketén és haragosan. Ez is a havas volt, a havas költészete, amelyben szelidsége ellenére mindig van valami zord és fenyegető. A csend tovarűnt. Különös, hogy a havasi ősz, amelynek édes borából annyit ittam már, elbűvölt, mintha sohasem lett volna benne részem, – a vadkan megjelenését viszont természetesnek találtam, holott az volt életemben az első ilyen közvetlen, mondhatnám meghitt együttlét. Azt, ami közöttünk történt, leírtuk a színes avarba és később a vadőr el is olvasta, lelkiismeretesen végiglépkedve a nyomokon. A vadkan előttem bukkant ki a mélyből és jobbra, fölfelé tartott. Amikor úgy ötven méternyi távolságról lapockán öttem, nem esett el, mint várható lett volna. Furcsamód a hátsó lábaira helyezte testsúlyát, élesen oldalt fordult és erőteljes nekirugaszkodással felém vette útját. Szerettem volna nyugodtan eltűnődni, vajon mi lehet ennek az oka, milyen célok vezérlik éppen oda, ahol én állok; de a pillanat nem volt alkalmas az elmélkedésre. Bármilyen gyorsan bántam el a zárdugattyúval, mire a második lövést leadtam – ezúttal a szűgyébe – a kan már megtette a közöttünk lévő távolság felét. Gyorsan jött, zihálva és hörögve, lábai alól magasra repült az avar; lényegében egy aranylő falevél-felhő közeledett hozzám, közepében pedig egy fekete mozdony, és ezen a helyzeten a második lövés sem változtatott. A nap átsütött a csupasz ágak között, a vadkan pillanatonként hol fényben fürdött, hol árnyékba borult; hol ezüstszínű volt, hol szénfekete; körülötte nagyon szépen kavargott a rengeteg sárga és vörös levél és mindehhez mint új, meglepő árnyalat csatlakozott az agyarak vajszínűbe játszó fehérsége. Könnyű volt – egyre könnyebb – megállapítani, hogy a vadkan sörteje egyáltalán nem csapzott, sáros, hanem száraz, tiszta és ügyszólván ápol; nagy, fekete körmei is tiszták, fényesek voltak, nyilván a száraz avaron csiszolódtak ilyenre; olykor felszikkasztott rajtuk a napsugár. Rohamos közeledtével végül is elérkezett az a pillanat, amikor a költészet különös zöngét kap, drámai dübörgések, tragikus futamok, nagy diadalmas kűrtharsogások hatják át; a kettő lényegében ugyanaz, hiszen ami egyikünk számára diadal, a másik számára bukás. Még mindig a fánál álltam, hátamat nekitámasztva, épp, mint előbb, csak a hangulatom változott meg, valahogy frissebb voltam és kevésbé merengő. Egy lépést tettem előre – ma sem tudom, miért, hiszen nem voltunk már messze egymástól – féltérde ereszkedtem és a felém rohanó mozdony lámpásai közé löttem, immár csak öt lépésnyi távolságról – ennyi, ez az öt lépés maradt még számomra a dér végtelenségéből, s az időből oly kevés, hogy kifejezni sem lehet. A vadkan lekapta a fejét, orra a földre akadt és az egész súlyos test lomha bukencet vetve, elhőmpölygött mellettem. A sárga, kavargó levél-felhő elért és beborított. Még sokáig hallottam a zörgést, ropogást, amíg az élettelen vad végre megakadt és elterült messze lenn, egy vízmósás fenekén.

PAPP FERENC:

Őszi emlék

M

egint rámszakadt a csend. Távolság kiáltottak a hajtók, de hangjuk felolvadt a sűrű, csillogó levegőben. Hátamat a fának vettem, elnéztem a sokszínű, feltűrt avar, amelyet már egyengett a szél. Lassan átjárt a csupasz, napsütötte erdő illata; de a színarany ősz csodái nem sújtottak már a porba, csak elringattak, mint anya a gyermekét. A hideg szél fanyar havasi ízeket hozott száraz ajkamra; múlt az idő; olykor egy elkésett száraz levél ereszkedett alá az ágak közt s elpihent a földön, halk zizezéssel köszöntve társait. A vadőr, mutatós, zöld egyenruhájában, előballagott a sűrűből – az első hajtás, íme, végetért. Az elszállt percek varázsa azonban megmaradt, velem maradt a második hajtás-ban is.

Egy sziklán ültem, puskám a térdemen. A szikla olyan volt, mint egy síugrató, amely valamiképpen nem a lejtő aljára, hanem a tetejére került; ha megfordulok, leugorhattam volna a néhány méteres mélységbe, a száraz tuskók és a málnabokrok bozótja közé. Elől, pár lépésnyire sövényeszerű sűrűség húzódott keresztbe; azon túl sziklák, élesen a magasba szökő, érdes, darabos kőoszlopok. Balra, a völgy mélyén öreg vadász kuporgott egy kidőlt fa törzsén; vendégként időzött nálunk. Nem járt még a havason. Puskáját maga mellé fektetve, rágyújtott és kékes füstfelhőket fújt az őszi ragyogásba. Mindketten úgynevezett rossz helyen ültünk; én azért, mert délelőtt már lőttem egy vadkant, az öreg azért, mert idegenkedett a meredek ösvényektől. S azért, hogy biztonságban legyen. De én tudtam, minden porcikámban éreztem, hogy az én rossz helyem ma kivételesen még zajos események színtere lesz; ezért nem is idegeskedtem. Órára néztem; völgyeken és gerinceken most indul felénk a hajtók lánc, fölvertén

maga előtt a vackán szunnyadó vadat. És akkor odaérkezett hozzám az öreg, kétcsovű, nagyobb Holland-Holland puskáját letette a földre s leült mellém. Bámulatos volt az a könnyedség, amellyel az egész vadászatot felfogta. Érzékesével főszereplőből egyszerű statisztává minősültem át; most már csak ő volt vadász, én pedig békés szemlélő, akinek semmi tennivalója.

– Oltsa el a cigarettáját – szóltam halkán. – A vad megérzi.

– Miért? Úgysem jön ide semmi.

– De igen. Mindjárt jön a medve.

Kételkedve nézett rám, nem minden meglepetés nélkül; talán azokra a történetekre gondolt, amelyekben a vendég-vadász elé idomított medvét terelnek. A cigaretta parazsa kihunyt, az utolsó füstfoslányokat is felszívta a végtelen égbolt, – s szemben, a sziklák mentén felhangzott a meredeken kifutott medve erős, átható zihálása. Közel volt már, talán huszonöt méternyire. Előretörte magát a recsegő-ropogó bozótban s a sövényeszerű sűrűség tulsó oldalán megállt. Láttam a fülét és a felpofája körvonalait; felénk kémlelt. Társam marokra fogta puskáját, fel akart ugrani, de viszarántottam.

– Csend! – sügtam. – Áttör a sűrűn az ölnkbe.

Társam ezt nem akarta; nem kívánt medvét az ölébe. Megint felugrott. A medve olyan szuszogással, mint amikor a kazánból kiengedik a gőzt, elfutott a sűrűség mentén és mintegy tizenöt méterrel jobbra törte át magát rajta. Egyszer csak nagy zajjal kilendült a bozótból az írtásra.

– Tessék! Most löheti!

E

gészen világos barna volt, majdnem sárga; szőre szép tömött, bársonyos, amely a délutáni fényben fémesen csillogott a nyakán és a gerince mentén. Legázolva a zörgő málnabokrokat a korhadó tuskók között, egy kör negyedrészt írta le körülöttnem, anélkül, hogy közeledett, vagy távolodott volna; hosszasan elnyúló árnyéka előttünk ugrált a fűvön. Ezalatt a nagyobb, kétcsovű puska kétszer eldörrent, felrezzentve az őszi álomba merült természetet. Mindkét golyó a medve lába alatt verte fel az avar. A főszereplő, íme, kimondta a végsőt; rajtam, a statisztán volt a sor. Tisztán láttam a célgömb fölött a medve szüntelen mozgásban lévő, bársonyos lapockáját; játszott rajta a fény, mint egy kicsiny tó hullámzó felszínén; – s amikor puskám csütörtököt mondott, éreztem, hogy ennek így kell lennie, mert az élet nem osztogatja két marokkal a könnyű sikereket. Még egy csütörtököt kellett elviselnem; közben a medve már jócskán elhaladt, résút fölfelé a meredeken s csak néhány ugrás hiányzott, hogy elérje az erdő szélét a gerincen. A harmadik töltény végre gyűjtött; a golyó az utolsó pillanatban könnyű sebet ejtett a jobb hátsó lábán; aztán remegve csukódtak össze a meztelen ágak. Ez a könnyű, múlt remegés az egyébként mozdulatlan tájban, ez volt a medve búcsúja azutól, akik nem érdemelték meg, hogy előttrük mutatkozzék.

M

ásodszor hullnak a lombok azóta. A vadkan bőre hálósobám parkettjén hever, a kályha előtt. Amikor a nap besüt az ablakon, néha elgyönyörködöm tiszta, hamvas sörtejében, amely a pofáján deres és a fülén szurokfekete; nézem és furcsa nyugtalanság fog el. Mert nem azokra a pillanatokra emlékeztem, amikor ott álltam a csupasz őszi erdőben, a felém kavargó falevél-felhőre meredve; nem is arra az ötlépésnyi térre, amelyet csak egy jó lövés tágihatott a végtelenig, – hanem a tömöttbundájú, világosbarna medvére, amely örökre eltűnt előlem a sűrűben. De jó ez így; legyen csak tartósabb és erősebb a kudarc okozta fájdalom, ez a sarkalló nyugtalanság, mint a siker elpuhító mámore.

Porzolt Borbála rajza

BELGIUMTÓL - LENINGRÁDIG

MŰTERMI BESZÉLGETÉS GY. SZABÓ BÉLAVAL

Belgiumból való hazatérése után első látogatásomkor mindenekelőtt arra kértem, mutassa meg, mit hozott magával Breughel és Van Eyck hazájából. Így lettem némileg részese a Román-Belga Barátsági Társaság meghívására tett 36 napos útjának.

— Nagyon sok barátot szereztem magamnak és magunknak — mondja a művész. — Végtelen szívélyességgel fogadtak s vittek mindenhol. Napokig laktam a Frans Depooter-Annie Bosquet festő házaspárnál. Depooter készítette Liege-i kiállításom két nagy panó-plakátját is.

— Mit mondhatna a belgumi művészekről? — Azt tapasztaltam, hogy a realista művészek mindenképpen a haladás ügyét szolgálják. Kiváló művészeket ismertem meg: Roger Somville-t (megrázó részletet láttam Bányászok című falmozaikjából), Claude Lyr-t, Leon Navez-t. Sajnos, nehe-

Gy. Szabó Béla: A tervuereni tó (femetszet)

zen tudnak kapcsolatot teremteni a belga tomegekkel, mert a múzeumok, kiállítástermek kon-ganak az ürességtől, a szélsőségeiben szabadjára eresztett nonfiguratív absztrakció elriasztotta a közönséget a tárlatlátogatástól. Nekem mások mondták — szerénykedik Gy. Szabó Béla —, hogy évek óta az én kiállításaim viszik a rekordot. Az egyik vasárnapon 400-an nézték meg munkáimat. Mondtam is belga festőismerőseimnek, hogy nálunk már az első napra 500 látogatót garantál-hatok.

Különös érzés valaki olyannal beszélgetni, aki járt azokban a házakban és erdőkben, ahol Van Eyck, a belgáknak oly kedves Hieronymus Bosch és id. Pieter Breughel lakott, dolgozott.

— De jó volt hazajönni — mondja váratlanul a művész.

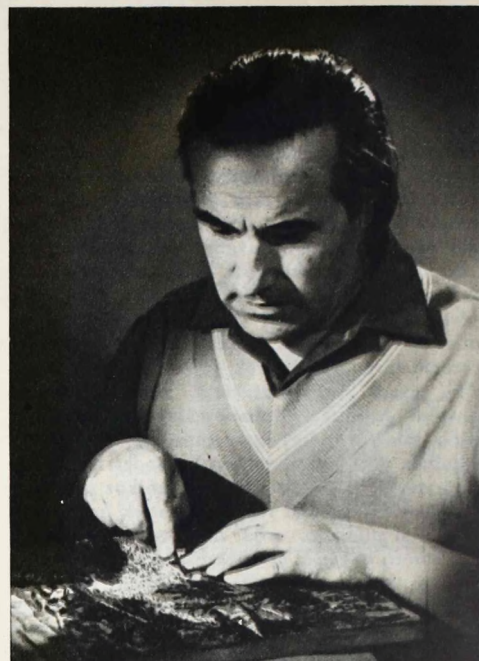
A körülöttünk lassan árnyékok vető fadúrok, mappák, s az úti mappában fészkelődő rajzok is hazavonzották. Meg aztán ne szerénykedjünk: mi is, akik szeretjük, akiknek — úgy hisszük — érdemes hazahoznia a nagyvilág szépségeit.

— Hová utazik legközelebb? — kérdem.

— Leningrádba és Moszkvába.

A leningrádi plakátot megküldték, hatalmas betűkkel hirdeti az ARLUS rendezésében megnyíló kiállítását. Az anyag — mintegy 150 fametszet — április óta Rigában van. Leningrádban a művész részt vesz az ajándékozási szertartáson, a kiállítást teljes anyagát ugyanis a Szovjetunióknak ajándékozza. Ez szovjetunióbeli utazásának ünne-pélyes mozzanata.

Az út lényege számára azonban az, hogy szovjet fametszőkkel találkozik majd. Ezt tekinti művészi pályafutása tűzpróbájának. Nemcsak, mert látni fogja Lebegyeva, Leningrád híres művésznoyének színes fametszeit, hanem mert meghallja majd

Gy. Szabó Béla munka közben

Fotófilm felvétele

a szovjet mesterek és szakemberek véleményét műveiről. Kornyilov leningrádi műkritikussal hosszú idő óta levelezik. Érthető izgalommal tekint tehát a személyes találkozás elé. A kínai fametszőkkel folytatott eszmecsere után a szov-jet mesterekkel való közvetlen kapcsolat meg-teremtése betetőzi majd eddigi utazásainak ered-ményeit. Műfajának világviszonylatban legnagyobb tekintélyével találkozunk majd. Nem kétséges, hogy elmélyült, baráti megértésre talál.

BANNER ZOLTÁN

NAGY IMRE ZSÖGÖDÖN

A mester a méhesben

Sans souci... gondtalanul — így hívták valami-kor a porosz királyi nyári kastélyt, s azóta számos nyárilak hivalkodó vagy szerény homlokzatán di-szelgett ez a név. A nyárilakot a gazdag emberek nemcsak hűvösebb, lombosabb zugnak szánták, hanem a semmittevés kényelmes díszletének. Kiváló festőnk, Nagy Imre, alighanem sivatagosnak érezné a legkiesebb nyárilakot, is, ha ott-tartózkodásában nem találná meg élete mindenkorai értelmét, a művé-szi munkát. Zsögödi házát sem nyárilaknak építette, — nem is építhette. Szülőháza, ez az egy-szerű parasztház, külsőre csak annyiban külön-bözik a többitől, hogy szokatlanul nagy ablako-kon át pillant az utcára. Műteremablakok ezek, a termékeny élet nehéz és boldog fáradsalmához szokott mester állandó nyári munkahelyének fény-forrásai. A szobába áradó fényforrások! Mert Nagy Imre igazi műterme a havas. Onnan hozza magával vázlatainak, s főként akvarelljeinek nagyrészét, ez utóbbiakat olykor szinte végleges alakjukban. Persze, Nagy Imre a havason nemcsak fest — és pihenés gyanánt: horgászik —, hanem emberi kapcsola-tokat ápol. Régi ismerőseivel, pásztorokkal, fa-vágókkal beszélget, s közben józan, kristályos

tekintetű szemével fürkészi őket. Elmerül bennük, s aztán felissza lényegüket. Nem kell orvul vizsgá-lódnia, mint a kisgyermekkel bajlódó orvosnak. A pásztor tudja, hogy Nagy Imre figyel, s mindez cseppet sem zavarja. A jó lelkiismeret nyájas feszte-lenségével állja a red szegeződő tekintetet, s nyu-godtan, készségesen « ül » a festőnek, ha az seb-tiben megörökíti a sugalló arcot, mozdulatot. Körülöttük a csiki táj, magastalon is virágzó rétjeivel, fantasztikus vonulatú hegysoraival, szét-szórta alldogdoló faházaival, derűsfényű, s vala-miképpen tárgyilagosságot közvetítő levegőjével. Innen tér vissza Nagy Imre a zsögödi házba, ami otthona is, műterme is, s különösképpen életmű-vének pici múzeuma. E ház falain sorakoznak Nagy Imre valamennyi « korszakának » jellemző terméket, köztük a naivitásban is rendkívüli rátermettségre valló első tájképe, tizenégyéves korából.

Síde kerül majd egy-egy darabja az új korszak termésének is, amelyből nagy festőnk ezúton küld néhány mutatványt olvasóinknak.

D. T.

Zsögödi patak (olaj)

Virágcsendélet (olaj, 1959)

Aszópatak (vízfestmény, 1959)

Még egyszer az Embersorsról

Remekművek sorsa, hogy újra és újra írjanak róluk. Ilyen egyszerű alkotás az Embersors filmváltozata is, amelyet már ismertettünk. Most csak arra akarjuk felhívni a figyelmet — amit ez a film ékesszólóan bizonyít —, hogy irodalmi műveket tökéletes hűséggel, csorbítások nélkül is lehet filmre vinni. Megszoktuk már, hogy a hosszabb epikai áramlású elbeszélések, s különösen a regények — filmen csaldást okoznak, mert sokat veszítenek eredeti értékükből. A Csendes Don filmváltozata aránylag jó volt, de ez sem érte el a solohovi emberábrázolás magas művészi színvonalát. Az elbeszéléseket már több sikerrel filmesítik meg. Emlékszünk az Anna-rendre, amely nagy hűséggel adta vissza. Csehov novellájának nemcsak a tartalmát, de a hangulatát is. Arra azonban még nem igen volt példa, hogy irodalmi alkotásból — méghozzá nagy író művéből — olyan film szülessék, amely sok tekintetben többet mond, mint az eredeti írás. Ilyen film az Embersors. Szergej Bondarcsuk, a film rendezője úgy hű Solohovhoz, hogy minduntalan eltér tőle, a film sajátos eszközeivel más módon eleveníti meg az eseményeket, más oldalról tükrözi s így új vonásokkal gazdagítja a főhős arcát. Az ember lelki világában lezajló folyamatok ábrázolása régebben az irodalom privilégiuma volt. Újabban a film is mindinkább képes lesz erre. Az Embersors ebből a szempontból is az utóbbi idők egyik legnagyobb filmje. Olyan remekmű, amelyről sokat fognak még írni a filmtörténetben.

A hazafias helytállás filmje

Ez a cím tömören ki is fejezi a Rendkívüli eset eszmei mondanivalójának lényegét. A film cselekménye nem kitalált történet, hanem valóban megtörtént esemény. Emlékszünk még arra az aljas, hidegháborús provokációra, amely 1954-ben az egész világ közvéleményét megbotránkoztatta. Egy Kína felé tartó kőolajszállító szovjet hajót — Tajván közelében, a semleges vizeken — Csan Kaj-sek martalócai megtámadtak és fegyveres erővel elraboltak. Azután a szovjet tengerészeket rá akarták kényszeríteni, hogy tagadják meg a hazájukat, nyilatkozatban jelentsék ki, hogy nem kívánnak visszatérni a Szovjetunióba. A tengerészek azonban bátran viselkedtek, hőiesen dacoltak a kínzásokkal és az ellenség minden fortélyával. Tizenhárom hónapon keresztül, egymástól elszigetelten, ki-ki abban a hitben, hogy társai már nem is élnek, — küzdött a megpróbáltatásokkal. De egy sem akadt köztük, aki megtagadta volna hazáját.

A nemzetközi botrány vége az lett, hogy a kóumintangisták kénytelenek voltak szabadon bocsátani a szovjet matrózokat. A hajó kapitánya, V. Kalugin és politikai helyettese, M. Kuznyecov — miután hazatértek — részletesen leírták a történeteket. Ennek alapján készült a forgatókönyv, amely V. Ivcsenko rendezésében került filmre. Legmeghatóbb az egész történetben az, hogy a tengerészek, akiket rendes körülmények között erényeik és emberi gyengeségeik annyira elválasztottak egymástól, mennyire egységesek, mikor rendkívüli helyzetbe kerülnek, mikor az ellenség kínzásai közepette is mindannyian hűek maradnak hazájukhoz. Azok az emberek, akik között nemrégén maga-

tartásbeli kérdésekben olyan éles ellentétek voltak, most egymástól elszigetelten is teljesen egységesek.

Az ifjúság számára

Kalandos színezetű, szép és izgalmas bjelorusz filmet láttunk. Címe Száz ezer márkáért. Ez a mindvégig érdekfeszítő film tulajdonképpen az ifjúság számára készült, de a felnőttek figyelmét is nagyon leköti. Cselekménye a második világháború alatt játszódik le Bjelorusziában, a németek által megszállt területen. A fasiszták nagy hajszával üldöznek egy egészen kicsi leánykát: Lénocskát. Tulajdonképpen az apját szeretnék elfogni. Csakhogy ez nem olyan egyszerű, mert Lénocska apja partizánparancsnok, aki bátor harcosaival együtt már sok borsot tört a fasiszták orra alá: hidakat robbantott, s váratlan támadásokkal nagy veszteségeket okozott a megszállóknak. A német parancsnokság már 100.000 márka jutalomdíjat is kitűzött «Panasz apó» fejére (ez a konspiratív neve a partizánparancsnoknak), mégsem tudja elfogni. S ha a vitéz apával szemben tehetetlenek, a védtelen gyenge

kis gyermekkel szemben erőseknek érzik magukat. A csöppséget akarják kézrekeríteni. Azt remélik, hogy majd előkerül az apa is, ha halál fenyegeti a kislányát.

A gyermeket üldözőbe veszik, s akkor kiderül, hogy még ezzel a csöppséggel szemben is tehetetlenek. Bár folyton a nyomában vannak, mégsem tudják elfogni sokáig, mert a nép védő keze mindig megmenti. Egy erdőőr és annak unokája, Janko izgalmas kalandokban menekíti Lénocskát a németek elől, hegyen-völgyön keresztül. De nem tudnak véglegesen elrejtőzni sehol. Mindenütt nyomukra bukkannak. Egy kis városban végül elfogják Lénocskát.

A német parancsnokság jól számított: a partizánvezér csakugyan eljön a gyermekért. De nem úgy, ahogy ők gondolták. Német tiszt ruhában jön, egy merész csellel kiszabadítja és magával viszi a kislányt. Ismét üldözés következik, majd fegyveres összecsapás a németek és a partizánok között. A fasiszták — nagy veszteségek után — kénytelenek visszavonulni a partizánokat rejtő erdőből.

Ennyi a történet, de a mondanivaló sokkal több: a szovjet népet, az egyszerű, de ha kell hősként harcoló embereket nem lehet legyőzni sem aljas mesterkedésekkel, sem gyilkos fegyverekkel.

TÖRÖK LÁSZLÓ

Zinajda Kirijenko és Szergej Bondarcsuk az Embersorsban

KISSZOBROK

Kicsi könyv – nagy könyv, kicsi kép – nagy kép, kicsi szobor – nagy szobor: megszoktuk, hogy mikor a terjedelmet vagy a méretet jelezzük, egyszer-mind értékítéletet is mondunk egy-egy műalkotásról.

Ennél mi sem tévesebb! Több kötetes, nagy könyv is lehet... kicsi, és miniatűr kép is lehet – nagy. Minden attól függ, hogy az író, illetve festő igazat mond-e és ezt az igazat szépen, művészen mondja-e. Ilyen értelemben számomra Horváth Imre négysorosa, melyben Népköztársaságunk kikiáltását ünnepli, rövidsége ellenére is nagy vers.

Igy vagyok Benczédi Sándor kisszobraival is. Nézegetem őket, csodálom, gondolkodom rajtuk, s hovatovább meggyőződésemmé válik, hogy ezek az «apró semmiségek» – nagy alkotások.

Értékük mindenek felett bátor realizmusukban rejlik. Benczédi nyíltan mutat rá jóra, rosszra egyaránt. Sőt: a kispasztika gazdag hagyományait folytatva, elsősorban a kivetnivalót, a rosszat veszi észre, azt gyúrja szatirikus bírálattá kisszobraiban. Nézzünk jól szembe a Bürokrátával például: hátrátolt homloka és előreugró alsó állkapcsa a majomra emlékeztet, felhúzott válla, kifordított tenyere ezt mondja: «Nem tehetek semmit, jöjjön majd holnap!» A karikatúráig felnagyított fej és a formátlan mancs tökéletesen kifejezi a művész véleményét: a bürokratának van feje, de nem gondolkodásra használja, keze is van, de nem dolgozik vele. Ugyanaz a gúnykacaj harsan fel a Fontos ember, «Főnök», Séta, Pletyka stb. című szobrokból is. Benczédi mindenütt nyitott szemmel jár és kifigurázza életünk visszáit, a múlt örökségeként itt rekedt, kivetni való jelenségeit.

Felmerül azonban a kérdés: nem torzít-e az ilyen művészet? Nem fest-e gúnyképet szépülő életünkről? Nem. Benczédi magában hordozza és szuggereálja minden szatirikus kisszobrának a pozitív ellenképét. Mikor azt mondja: «Az ala csony, pocakos kispolgár és a nyársat nyelt paszulykóró-felesége úgy sétál karonfogva, mintha ők lennének a világ közepe», a következő gondolatot is sugallja: «Legyetek vidám, de szerény

emberek, mozogjatok fesztelenül a mi világunkban!» Nem, Benczédi kispasztikája nem rombol. De nem lennék őszinte, ha elhallgatnám, hogy egészséges kacaghatnékja némely kisszoborban túl-harsogja az építő szándékot. A «Főnök»-ben például ugyanúgy kineveteti a szegény gépirólányt is, mint a fontoskodó gesztussal és parancsoló arckifejezéssel diktáló főnököt, holott már csak az ellentét kedvéért is különbséget tehetett volna közöttük. A Pihenő című kisszobor, amit Márkos András számomra érthetetlen belemagyarázással dicsér meg különben körültekintő és okos bevezetőjében, némi lebecsüléssel beszél a kemény munkát végző kétkézi dolgozóról; a figura feje érzelm- és gondolatsegénységet áruul el.

Ezek azonban a ritka kivételek. Benczédi szatíráinak túlnyomó többsége oda út, ahová kell. S még valami: a szatirikus alkotásokon kívül nem

KÖNYVESPOLC

egy olyan kisszobor is szerepel a könyvben, melyben a művész csodálattal és elismeréssel adózik pozitív hőseinek. Itt van a Kollektivistá például: középkorú parasztszösz néz reánk kissé oldalt fordított fejtartással, két kezét a kapa nyelén nyugtatva; a földbe gyökerezett láb, az erős csipő, az egyenes testtartás és magabiztos tekintet, – az asszony egész lényé sugározza, hogy felszabadult, új ember áll előttünk, aki a boldogság közös útját választotta.

Benczédi alkotásában hol a szocialista építés alakjai ragyognak teljes szépségükben, hol nevetésges figurák mutatkoznak meg kendőzetlen mindennapiságukban; haladó szellemű mondanivaló és egészséges bírálat jut kifejezésre legtöbb művében. Ezért csak a szokás hatalmának engedve nevezzük őket kisszobroknak. Mert valójában mégis nagy szobrok ezek...

OLÁH TIBOR

NAGY ISTVÁN:

SZÍVESEN MÁSKOR IS

(Novellák)

A huszonöt év termése után közreadott új novellákban Nagy Istvánnak új írói arca mutatkozik: a kereső, kísérletező íróé. Novelláin átsugárzik az a szenvedélyes törekvése, hogy a mai társadalom egész életéről adjon hírt, a munkás-

osztálytól az új értelmiségig. Nagy István régebbi novelláinak világa szűkebb volt, a külvárosok népe, a proletárok, félparasztok életét ölelte fel. Ezt a világot ő hozta be elsőnek a magyar irodalomba a realista próza eszközeivel. Mostani kötetében a munkásosztály életének egyszerűbb hősei, mint a «rezgescsillapítót» feltaláló Gálmenczik, a fecsként munkatelepről munkatelepre vándorló András Palik és Mariskák mellett bemutatja a népből származott új értelmiség fiatalokat is. A Kapás Tiborokat, akik egy bérház lakóit tanítják meg a közvagyon megbecsülésére, vagy Timár Ibolyákat, akik nem szöknék meg a falusi iskolában való tanítás nehézségei elől.

A kötet legmelegebb hangú, az író meleg szívvel tanúskodik írásai azok, melyekben az életbe illeszkedő mai munkásfiatalok mindennapjait ábrázolja. Néhol a gúnyba átmenő, enyhén korholó az író hangja, mint a szerető apai figyelemzés. Nagy István újabb novelláinak másik sajátos vonása, hogy minden írásból kicsendül a humor, a sajátosan nagyistváni fanyar ironia. Sokszor csak egy jelző, egy-egy ironikus mondat jelzi, hogy a humor ösvényén jár az író, máskor egész sor kacagató helyzetet terem s ezzel leplez le, szatírizál fonák társadalmi jelenségeket. A «szerénység magas iskolájában» járó igazgató azért humoros figura, mert egy alapjában véve jó tulajdonság, a szerénység néla opportunizmusa és karrierizmusa érdekében olyan fokot ér el, mely már természetellenes. Az író mai életünk apróbb fondtságainak föltárásában éppúgy nem sajnálja a nevetető ironiát, mint a fejlődésünket gátló súlyosabb kérdések ábrázolásában. Ez a nevetető gúny azonban titelt is egyúttal s az olvasót állásfoglalásra készteti.

KATONA SZABÓ ISTVÁN

TÜKÖR

REKLÁMOZOTT HIBÁK

A hirdetőszlopainkon tarkálló plakáttenger – sajnos – kimeríthetetlen vadászterület a kritikus számára; épp oly kimeríthetetlen, mint halász számára az igazi, valóságos tenger. Annyi különbséggel, hogy ebben a tengerben nem kövér halak nyúzsógnak, hanem kövér fogalmazási, nyelvtani és helyesírási hibák. És nehogy azt higgye valaki, hogy csak eldugott kis fészkekben horgászhat ilyesféle nyencségre. Ó, nem: bőven akadnak a horogra Kolozsvárt is.

Ha az «Egészségügyi Nevelés-Ház» – be fűcsán hangzik ez is – plakátján azt olvassuk, hogy «az előadás után kérdések és hozzászólások lesznek, valamint orvosi és szórakoztató film vetítése», még bizonyos elnézéssel mosolygunk azon, milyen sütni, bicogósen fogalmaznak egészségünk derék őrei – ámbár egy másfélszáz ezer lakosú városban igazán nem kerülne sok fáradságukba olyan embert keresni, aki, ha egészségügyi dolgokhoz netalán kevesebbet értene is, képes kifogástalanul megszövegezni egy néhány-szavas hirdetményt.

De hogyan is várhatnánk többet tekintetben az «Egészségügyi Nevelés-Ház»-tól, amikor a Művelődés Háza – évek óta sorozatosan – jóval

cifrább dolgokat nyomtatott plakátjaira. Éppen a Művelődés Háza, amelynek rendeltetésénél fogva – mondhatnánk – hivatalból – népművelésünk egyik legszilárdabb bástyájának kell lennie.

Szinte hihetetlen, mégis igaz: a kolozsvári Művelődés Háza plakátján «szórakoztató-est»-et hirdet, amelynek gerince «klubtevékenység»? És «irodalmi-est»-eket is, többek között «kinai költészet és zenei bemutató»-t (sic), amelynek műsorán Du-Fu, Li-Tai-pe és Mau Tze-dun versek is szerepelnek. Különös, hogy a Művelődés Háza plakátszerkesztője nem tudja, hogyan kell írni olyan világirodalmi jelentőségű klasszikus költők nevét, mint Tu Fu, Li Taj-po és főleg a kínai nép nagy vezetőjének, Mao Cetungnak a nevét (nem is beszélve az általános átírási szabályok szerint teljesen fölöslegesen alkalmazott kötőjelekről).

Nem először vagyok kénytelen a kolozsvári Művelődés Háza plakátjainak kérdésével foglalkozni. Sajnos, úgy látszik, még senki a kisujját sem mozdította: évek óta semmi javulás nem tapasztalható ezen a téren. Pedig ideje volna már. Mert az effajta plakátok nem a legalkalmasabbak arra, hogy a művelődni vágyó tömegeket a Művelődés Házába vonzzák.

Hasonló természetű hibákat minden városból, garmadával felsorolhatnánk – ha terünk lenne hozzá. Olvasóink bizonyára emlékeznek arra, hogy Karinthy Frigyes miként róttá meg a műfordítói szabadsággal visszaélőket, a híressé vált Herzsalamí paródiájában. Nos, Marosvásárhelyen a hajdani Almos (vezér) utca pár évvel ezelőtt felvette a Somnului utca nevet, a legújabb keresetségben pedig a Harcsa titlust... Ez a jó találat!

J. Gy.

Horváth István:

CSAK EGY PERC VOLT

A festő bimbó
megállt, nem bomlott.
Színek lángéle
roskadtt egy fokot.
A pajkos sugár
vigyázzba fagyott.
Megszakadtak a
harsány illatok.

Csak egy perc volt, de
szívébe szűrt belé.
Az első levél
hullt a föld felé.

Se pénz se paszta

Egy színész emlékeiből

Vándorszínész koromban történt:

Rekedt hangú igazgatónk játszott a Göndör Sándort, a falurosszát, de elfelejtette pisztolyát bevinni magával a színpadra, pedig az első felvonás végén szerelmi bánatában rá kellett lőnie Bátki Tercsire. Vészjósló szemmel állt Göndör Sándor a színpadon és mennydörögte a végszót: «Ha nem szeretsz, akkor meghalsz...» — és már nyúlt is a pisztolya után, amikor megdöbbenve vette észre, hogy elfelejtette gatyaszárába dugni. A hibás én voltam, mert mint kellékes nem adtam át neki. Embert még nem láttam úgy megijedve! Mi lesz most? De igazgatóm, mint mindig, most is feltalálta magát. Odarohant egyetlen díszletdarabunkhoz, egy kasírozott fához, és a fúrót, mellyel a fa a színpaddeszkáéhoz volt erősítve, kitépte belőle, majd kézbe véve a kasírozó fadarabot, felkiáltott: «Meghalsz, mert agyonváglak!» — és útni kezdte véle Bátki Tercsi fejét! Én kétségbeesetten engedtem le a függönyt, majd tíz percre elbújtam, hogy igazgatóm haragját kikerüljem. De az a három fröccs, amit a szünet alatt megivott, jobb kedvre hangolta igazgatómat, s amikor én is vittem neki egy pohár bort, már teljesen megelégedve haragjáról, közölte velem, hogy derék fiú vagyok, de máskor ne felejtsem el a pisztolyt a kezébe adni.

Aztán elérkezett a szombat. Szombat erős nap. Ezért egy félórával később kellett kezdeni az előadást, hogy mindenki, még az is, aki az alvógen lakik, megláthassa előadásunkat, a Mágna Miskát.

Hat óra. Igazgatóm frakkban, mint Korláth gróf szedi a jegyeket, igazgatónőnk, mint öreg grófné, a pénztárban ül, és a jegyeket árulja. Hét óra. Kristófi, a bonviván nincs sehol. Én játszottam Mágna Miskát, a címszerepet. A színpadot bekellékezttem, a karbitámpát kipucoltam s mint főszereplő, várom az előadás kezdetét. Nyolc óra. Kristófi, a bonviván még mindig nincs sehol. Én Mágna Miska jelmezében rohanok a lakására, ahol háziasszonya, pirosposztos paraszt-asszony anyagi nyugalommal kérdezi: Hát nem tudják, hogy Kristófi úr a délutáni vonattal elutazott? Lélekszakadva rohanok vissza. Most mi lesz? Igazgatóm agya villámgyorsan dolgozik. Egy-kettőre megoldja ezt a szörnyű problémát is. «Baracs Ivánt, a bonvivánt beadjuk levélben.» Ez a művelet a következőképpen folyt le: Minden énekszámot és minden szerelmi kettőst egyedül Rolla, a primadonna énekelt, míg én, mint Mágna Miska, hogy a fősláger «A nő szívét ki ismeri» című dalt el ne sikkasszuk és a közönség meghallhassa, a következő trükköt eszeltem ki: a döntő feszültség pillanatában ezzel a szöveggel jöttem be a színpadra: «Értesítem a méltóságos grófkisasszonyt, hogy Baracs úr elutazott és ezt a levelet küldi», majd átadtam a levelet. Rolla fölbontotta és visszaadván nekem, ezt mondta: «Olvassa fel maga!» És én, mintha valóban a levélből olvasnám, rázendítettem Baracs dalára, hogy «A nő szívét ki ismeri, ezer szeszéllyel van teli». Óriási sikerem volt. A nézőközönség a hasát fogta nevetésben. Az tetszett nekik a legjobban, hogy aki az előbb még a «Csiri-biri, csiri-biri kék dalmány»-t énekelt, most minden átmenet nélkül ilyen érzelmes dalba kezdett...

A legnagyobb tragédia a falusi színjátszó életében az volt, ha a hetedik napon, vasárnap, amikor a legnagyobb közönségre számítottunk, esett az eső, mert ilyenkor a távolabb lakó falusiak a nagy sár és hideg miatt nem tudtak eljönni az előadásra.

És mint ahogy Arany János A fülemile című költeményében van: «Történt pedig egy vasárnap, hogy a fentírt» csipős hidegben Kiskomáromban, Ohnet Vasgyáros című darabját játszottuk, velem a címszerepben. A főszolgabíró úr — még a nevére is emlékszem, Vízkeletinek hívták — társaságával, a jegyzővel, körorvossal már délután négy órakor részegen ült a nézőtérben, a sötétben. Nem zavarta, hogy a színpadon színészek játszanak. Oda se figyelt, mintha nem is lett volna előadás, cigánnyal mulatott s a hidegre való tekintettel forralt bort ivott. Majd megállította az előadást, egy liter forralt bort adott fel a színpadra ezzel a felkiáltással: «Hogy ne fázzanak a színészek!» Az előadást nem engedte tovább folytatni, míg a liter bor el nem fogyott. És mindez nem a szünetben történt, két felvonás között, hanem a legnagyobb feszültségű jelenet megszakításával! Ha rendre utasítjuk, az egész járásból kitiltotta volna társulatunkat!

Mindez negyven esztendővel ezelőtt történt. S most az ügyelő hív, bemegyek a színpadra és átvillan az agyamon Sztaniszlavszkij megállapítása: «Minden, ami megzavarja a művészi munkát, bűn.» De most nem zavarja meg semmi.

SARLAI IMRE

HUMOR

Benjamino Gigli, a közelmúltban elhunyt világhírű olasz tenorista nemcsak kivételes művészetéről, remek hangjáról volt híres, hanem gátlást nem ismerő szókimondásáról is.

Egyszer Amerikában vendégszerepelt a nagy olasz énekes. Egy New York-i pénzszász felkérte, hogy énekeljen palotájában, vendégei előtt. A művész ezer dollár felléptidiját kért, amit a millimos elfogadott, majd fölényes göggel így szólt a művészhez:

— Még valamit kell mondanom önnek. Arra kérem, hogy énekszámát után azonnal távozzék. A mi körünkben ugyanis nem szokás, hogy színészekkel társalogjunk.

— Ha így van — válaszolt Gigli mosolyogva —, a helyzet egészen más; ha énekszámom után nem kell együtt maradnom önökkel, akkor csak 500 dollárt kérek.

A cipőtisztító nehéz feladata

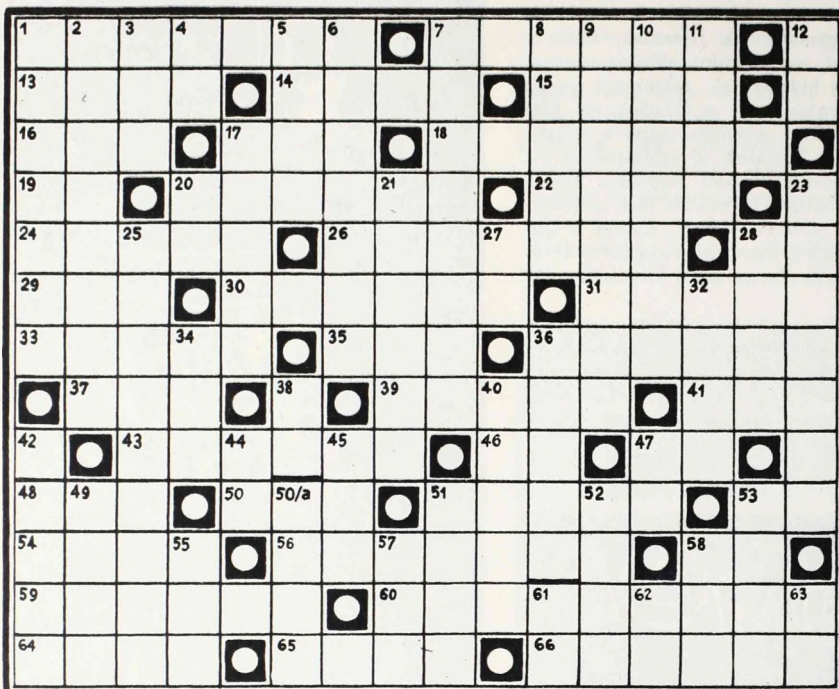
(Az Eulenspiegel-ből)

Camb francia rajzoló így látja a leszerelés következményeit

Keresztrejtvény

Beküldendő: vízszintes 1, 7, 15, 18, 20, 24, 36, 48, 58 és 60. függőleges 1, 8, 25, 32, 42. Beküldési határidő 1959. december 15.

Vízszintes: 1. Francia zeneszerző, a programzene előfutárja. 7. Román zeneszerző. 13. Északi férfinév. 14. Virágtalan erdei növény. 15. Spanyol származású francia zeneszerző. 16. Göröngy. 17. Részben málik. 18. Magyar zeneszerző, az Ady versek megzenesítője. 19. Fordítva jó (ék.h.). 20. Világhírű magyar zeneszerző. 22. Idegen női név. 24. Viorel... román zeneszerző. 26. Alszent románul. 28. Kettős mássalhangzó. 29. Nyelvtani fogalom. 30. Ne fogjál neki. 31. Ókori görög városból való (fonetikusán). 33. Női név. 35. Karima része. 36. Halhatatlan osztrák zeneszerző. 37. Ki - oroszul. 39. Műveljem a földet. 41. Félig csábit. 43. 200 éve halt meg, a barokk zeneirodalom kimagasló óriása. 46. APR. 47. C.H. 48. Spanyol folyó. 50. Birtokos rag. 51. Kém. 53. O.Y. 54.... és mondva. 56. Minden színház óhaja. 58. Ajándékozik. 59. Világhírű román zeneszerző. 60. Világhírű szovjet zeneszerző (1892-1953). 64. Egész, németül. 65. Idegen mozi. 66. Nyúlfajta.

Függőleges: 1. Orosz zeneszerző (1833-1887). 2. Privilegiumok. 3. Nyelvtani fogalom. 4. Alfa egytípusú betűi. 5. Arab férfinév. 6. Becézett fiúnév. 7. Bódítás. 8. A Bronzlovas szerzője. 9. Hirtelen meghúdom. 10. Elrendez. 11. Főér, a közepén R. 12. Skálahang. 17. Szalagcsokor. 20. Részben boldog. 21. A sebész teszi. 23. Hangversenyszám. 25. A zenetörténet hőroza. 27. Római számok 100 és 500. 28. Pár (ék.h.). 32. A Brandenburgi versenyek szerzője. 34. Engem, franciául (fonetikusán). 36. Női név (felcserélt ékezetekkel). 38. Azonos a vízszintes 58. 40. Híres görög költő (i.e. VII-VI. század), a második kockában két betű. 42. Norvég zeneszerző (1843-1907). 44. Azonos mássalhangzók. 45. Mezőgazdasági szerszám. 47. C.N. 49. Papírra vetne. 50a. Kevért utak. 51. H-val a végén német szalma. 52. Havasi levegőben van. 53. Németországi folyó. 55. Asztag fele. 57. Lépne egytípusú betűi. 58. Bajos közepe. 61. Kicsinyítő képző. 62. Fog a széléin. 63. Képző.

Az 1959. 1-es számban közölt keresztrejtvény helyes megfejtése:

Az ország az, kinek keblén
melegszen,
Ki minket táplál, téged is
meg engem.

Mihai Beniuc Útmenti almafa című verséből.

FÉNYKÉPALBUM

ARÁNYOK

Schröder Sándor felvétele

Borsószínű, kétrészes gyapjúruha fiatal lányoknak. A bujtatott öv és gombok barna színűek

Homokszínű gyapjú kiskosztüm, azonos színű fényes selyemmel szegve

Divat

A fedőlapon: Apollonia Vlădescu, a C. I. Parhon egyetem másodéves magyar szakos hallgatója (A 4-5. oldalunkhoz) Friedmann Miklós felvétele

ÚJ FLET. Kéthetenként megjelenő társadalmi és kulturális képeslap. Kiadja az Oktatás- és Művelődésügyi Minisztérium, Szerkesztőség: Marosvásárhely, Dózsa György utca 36. Telefon: 3509. Előfizetési díj három hónapra 12 lej, félévre 24 lej, egy évre 48 lej. Előfizetéseket felvesznek az üzemi és intézményi önkéntes sajtóterjesztők, postahivatalok és levélkeresztők. Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza.

SZERKESZTI A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG